

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра української літератури

**Література і мистецтво на сторінках газети «Буковина»
1892-1893 рр.**

Дипломна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала

студентка 6 курсу 602 групи
спеціальності 035.01 «Філологія.
(українська мова та література)»

Реус Анна Іванівна

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доц. Попович О. О.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «__» _____ 2021 р.

Зав. кафедри _____ доц. Валентин МАЛЬЦЕВ

Чернівці

2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. З ІСТОРІЇ ГАЗЕТИ «БУКОВИНА» В КОНТЕКСТІ ДОБИ....	7
Висновки до першого розділу.....	13
РОЗДІЛ 2. ПОЕЗІЯ.....	15
Висновки до другого розділу.....	23
РОЗДІЛ 3. ПРОЗА.....	25
Висновки до третього розділу.....	41
РОЗДІЛ 4. ПУБЛІЦИСТИКА.....	43
Висновки до четвертого розділу.....	57
РОЗДІЛ 5. ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, КУЛЬТУРНО- МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА.....	59
Висновки до п'ятого розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТОК.....	83

ВСТУП

Становленню і розвитку української літератури на західноукраїнських землях наприкінці XIX – на початку XX ст. значною мірою сприяв часопис «Буковина» (1885–1909 рр., 1915 – 1918 рр.). Проте його роль у цьому загальнонаціональному культурно-естетичному процесі належним чином не з'ясована і донині. Щоправда історичний і суспільно-політичний аспекти цієї проблеми розглянуті досить повно в окремих наукових працях, з-поміж яких у першу чергу треба назвати монографію М. Романюка [67], спільне дослідження М. Романюка та М. Галушко [68], а відтак статтю О. Масана [53], окремі фрагменти праці О. Добржанського [18]. В книзі за редакцією Д. Квітковського, Т. Бриндзана та А. Жуковського «Буковина. Її минуле і сучасне» [37] частково розкрито роль газети «Буковина» у розділі «Українська преса і періодичні видання на Буковині».

Загальнокультурна і суспільна функції газети «Буковина» розглянуті у статті Ф. Погребенника «Юрій Федькович і газета «Буковина» [60]. Досліджували газету і сучасні чернівецькі науковці: Л. Василик [26], О. Горбатюк [30], А. Гречанюк [31], Л. Ковалець [41], М. Юрійчук [88].

Кінець XIX століття на Україні характеризується початком національного відродження на більшості її земель. Що ж до Буковини, то тут організований національний рух почався з певним запізненням і певний час проходив досить повільно та інертно. Свого часу в редакційній статті «Буковини» Єртеєм Пігуляком написано, що «перед 25 роками не було на Буковині української нації. То що було, то були собі отакі люди, що уживали між собою української мови. [...] Руська народна школа існувала в краю лиш на папері, о вищих школах з рідною українською мовою не було й бесіди, а о яких-небудь політичних правах або взагалі горожанських тих людей в краю, що говорили українською мовою, не смів ніхто говорити, не то їх домагатися» [74].

Досить швидко видання стало впливовим у суспільно-політичному житті краю, частково у полонізованій Галичині, а також на Закарпатті, що страждало

від угорського засилля. Газета стала своєрідним «містком», що з'єднав західні регіони із Великою Україною, про що свідчить значна кількість публіцистичних статей та літературних творів наддніпрянських письменників на її сторінках, особливо у перші роки діяльності (літературна дискусія Б. Грінченка – М. Драгоманова). Серед кола авторів – О. Кониський, який почав співпрацювати з часописом ще з 1886 року, М. Драгоманов, В. Самійленко, Б. Грінченко, Марко Вовчок, М. Коцюбинський. Оцінюючи значення «Буковини», М. Романюк відзначає: «Заснований у період національного відродження Буковини, часопис протягом усього часу існування віддзеркалював соціально-політичні і національно-культурні відносини в Буковинському краю. Почав виходити у Чернівцях двічі на місяць, з 1892 р. – як тижневик, від квітня 1895 р. – чотири рази на тиждень, а з початком 1896 р. видання стало щоденним». Однак, якщо бути точнішим, то треба сказати, що щоденною газета була протягом 1896 і 1897 років, а вже з 1898 року виходить тричі на тиждень: у п'ятницю, неділю, середу. Аж у 1909 році часопис, ставши органом «Української Поступової партії на Буковині», знову стає щоденним. При цьому було передбачено «спеціалізовані» числа: «Для міщан і селян буде виходити «Буковина» раз на тиждень під неділю» [67, с. 40].

Середина другої половини ХІХ століття характеризується національними, політичними і соціальними диспутами, наслідком яких стала навіть боротьба на інтелектуально-науковому рівні. З цього приводу написано чимало наукових і публіцистичних праць, які відтворюють взаємини українців з Буковини з представниками інших національностей.

Можна зробити висновок, що **актуальність дослідження** зумовлена недостатністю наукового висвітлення теми, пов'язаної з вивченням ролі «Буковини» (1892 – 1893 рр.) у розвитку й популяризації української мови та літератури, становленні літературної критики, українського шкільництва в краї.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі газети «Буковина» за 1892 – 1893 рр. в суспільному, культурно-літературному, освітньому житті українців краю, насамперед, – її вкладу у розвиток української літератури та мови,

літературної критики. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- виявити, систематизувати українську поезію та прозу на сторінках видання у 1892 – 1893 рр., окреслити їхню проблематику, ідейно-художню своєрідність;
- визначити проблематику публіцистики у газеті за 1892 – 1893 рр..
- зібрати та систематизувати культурно-мистецьку хроніку на шпальтах часопису.

Об’єкт дослідження – газета «Буковина» (1892 – 1893 рр.), а саме поезія та проза, літературно-критичні, публіцистичні матеріали, опубліковані на її сторінках упродовж 1892–1893 років.

Предметом дослідження є: художні твори (поезія, проза), літературно-критичні статті, рецензії, публіцистика, які репрезентували тогочасний літературний процес. При розгляді літературно-критичних матеріалів газети «Буковина» до аналізу залучено літературознавчі виступи О. Маковея, Л. Турбацького. Особливу увагу приділяємо з’ясуванню маловідомих фрагментів літературних дискусій кінця XIX століття.

Новизна роботи – значимість ролі газети «Буковина» в українському літературному процесі була досить обширно висвітлена у різноманітних наукових дослідженнях, проте конкретного аналізу художніх творів (поезія, проза), літературно-критичних, публіцистичних матеріалів на сторінках досліджуваної нами газети 1892-1893 років у наукових працях не виявлено, чим і зумовлена новизна дипломної роботи.

Практичне значення дослідження – отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані при подальшому вивченні літературного процесу кінця XIX століття, при викладанні курсів з історії літератури та журналістики у закладах вищої освіти та при укладанні підручників з історії української літератури, при написанні наукових досліджень.

Структура роботи – дипломне дослідження складається зі вступу, п’яти розділів (розділ I – «З історії газети «Буковина» в контексті доби»; розділ II –

«Поезія»; розділ III – «Проза»; розділ IV – «Публіцистика»; розділ V – «Літературно-критичні матеріали, культурно-мистецька хроніка), висновків, списку використаної літератури та додатку.

* При цитуванні художніх творів, публіцистичних матеріалів, літературно-критичних статей та культурно-мистецької хроніки використовуємо мову оригіналу.

РОЗДІЛ 1. З ІСТОРІЇ ГАЗЕТИ «БУКОВИНА» В КОНТЕКСТІ ДОБИ

Через утиски Австро-Угорської імперії у Західній Україні в першій половині XIX ст., було обмежено розвиток української преси. Через цензуру альманах «Зоря», підготовлений галицьким літературним угрупованням «Руська трійця» в 1834 р., був перероблений і виданий у Будапешті 1837 р. під назвою «Русалка Дністровая». У 1848 р. українці заснували Головну руську раду та її друковане видання – «Зорю Галицьку». «Зоря Галицька» – перший україномовний тижневик. Співробітники часопису: Я. Головацький, А. Могильницький, М. Устиянович та ін. В тому ж 1848 р. товариство «Собор Руський» видали газету «Дневник Руський» за редакцією І. Вагилевича у Львові. Газета викликала роздратування влади через проукраїнське спрямування, тому її публікування було призупинено. У 1851 р. «Дневник Руський» опинився у руках москвофілів, які тривалий час випускали його «язичієм». За редакцією М. Савчинського у 1854 р. газета виходила українською мовою, проте проіснувала до 1857 р.

1 квітня 1867 р. у Львові був заснований літературно-науковий журнал «Правда», що об'єднав східноукраїнських та західноукраїнських митців (Марко Вовчок, О. Кониський, П. Куліш, О. Стороженко, Ю. Федькович, В. Шашкевич, І. Франко та інші). На сторінках журналу друкувалися художні твори, статті політичного, літературного та мовного характеру. Журнал з'явився за ініціативи українсько-галицької молоді громади – Олександра Барвінського, Євгена Желехівського, Володимира Навроцького, Олександра Огоновського, Андрія Січинського, матеріальної підтримки Пантелеймона Куліша та О. Кониського. 1 січня 1880 р. відзначене виходом часопису «Зоря», який належав Омеляну Партицькому протягом 1880 – 1884 рр., а від 1885 р. Літературному товариству імені Шевченка. В журналі публікувались літературно-критичні та історичні статті, статистичні та економічні матеріали, листування, спогади.

Газета «Діло» друкувалась у Львові 60 років (1880–1939 рр.). Останнім головним редактором був Василь Мудрий (з 1927 р.), з 1936 р. його замінила редколегія у складі Івана Кедеріна, Івана Німчука та Володимира Кузьмовича. Видання мало невелику перерву під час Першої світової та українсько-польської війни. Велике значення газета відіграла в суспільно-культурному житті українців Галичини та була широко відома за кордоном. З 1888 р. газета виходила у вигляді щоденника. «Діло» як загальноукраїнський політичний друкований орган, відповідав потребам країни та забезпечував платформу для вільного обговорення, не обмежуючись політичними партіями, інституціями чи особистими інтересами.

Газета «Батьківщина» – провідний часопис Галичини, видана у Львові 1879 року. «Батьківщина» позиціонувалась як популярне видання для широкої публіки. З 1892 р. переважно публікувалась для жителів села, видання містило дев'ять рубрик. З 1879 по 1893 рік періодичність випусків була двічі на місяць. До закриття в 1893 році газета виходила раз на тиждень.

Українське друковане слово на Буковині бере свій початок з 1870 року, коли в Чернівцях виходив часопис «Буковинська зоря» (16 номерів). У виданні публікувалися пізнавальні й історичні статті, в яких спростовувалися румунські інсинуації щодо українства. На сторінках газети постійно точилися дискусії з проблем мови, правопису і загальної організації суспільства. На цьому етапі перевагу мали захисники церковнослов'янської мови (москвофіли). У автографованому часописі «Зазуля» (1871 р.) (видавало товариство української молоді «Братній союз») гімназійна молодь, яка сповідувала народовецькі ідеали, критикувала москвофілів з молодіжного товариства «Согласіє». Ці часописи проіснували недовго. Триваліший час виходили у світ сатирично-гумористичний листок «Лопата», часописи «Сельській Господарь» та «Родимый Листокъ». Однак і їх видавничий вік був недовгим. Причина занепаду перших українських часописів полягала в тому, що вони виходили штучною мовою (язичієм), їх жанрова палітра була бідною, форма подачі матеріалів – невибагливою, а інформативні можливості – обмежені.

Четвертим авторитетним виданням, яке разом з «Батьківщиною», «Ділом» і «Зорею» складало ряд головних газет народовців, на нашу думку, було видання «Буковина». Заснована в Чернівцях у 1885 році газета інтегрувала найкращі творчі сили митців краю, сприяла національному формуванню не лише численної єдності буковинців, але й сприяла загальному відродженню й національному піднесенню українців, набула масштабного значення.

Якщо Галичина ділилась на Східну (українську) та Західну (польську), то Буковина – на Північну (українську) та Південну (румунську) частини. Організація українського населення була схожою на Галичину, у переважній більшості це були незаможні селяни; шляхти і світської інтелігенції не було, панівний клас складали священики православної та греко-католицької церкви. Вони розуміли необхідність в газеті, яка би виходила у світ українською мовою, орієнтувалася на потреби людей, сприяла б піднесенню їх національної свідомості. 12 вересня 1884 року на засіданні товариства «Руська бесіда», куди запросили представників інших українських товариств і особисто Ю. Федьковича (йому запропонували бути редактором), було вирішено створити «часопис політики і науки для народа» – «Буковина». 1 січня 1885 року у Чернівцях з'явився перший випуск газети.

Від початку друку до 1892 року газета з'являлась двічі на місяць, з 1892 – як тижневик, з квітня 1895 – чотири рази на тиждень (у вівторок, четвер, суботу й неділю), а з початком 1896 року стала щоденною газетою. Але такою вона пробула три роки (1896 – 1898), далі випускалась тричі на тиждень. Видання було розпочате етимологічним правописом, але в 1888 році, слідуючи прикладу «Діла», перейшло на кулішівку.

Видання газети тривало до 1918 року, та періодично вона змінювала свою назву. 1910 року президія Української поступової партії, яка тоді мала вплив на друк газети, вирішила тимчасово перервати вихід «Буковини». 1911 року видання не виходило. З січня 1912 до січня 1915 року часопис виходив під назвою «Нова Буковина»; далі газета повернулась до попередньої назви. З 28 червня 1916 року після окупації Чернівців російською армією, видання газети

перемістили до Відня, після відступу російських військ 15 травня 1918 року газета знову редагувалася в рідному місті. Проте це тривало протягом короткого періоду часу. 11 листопада 1918 року в результаті розпаду Австро-Угорщини після першої світової війни Буковину окупувала сусідня країна Румунія. 10 грудня 1918 року вийшло останнє число газети, у якому повідомлялося, що друкарня закрита румунськими військами, часопис не міг виходити.

Створена як видання товариства «Руська бесіда» «Буковина» через певний час стала журналом буковинських народовців, а пізніше – і Української національно-демократичної партії і друкувалася під крилом «Руської ради» в Чернівцях. У віденський період часопис друкував «Союз українських послів на Буковині».

Редагували газету Юрій Федькович (1885, № 1 – 1888, № 2); далі: Павло Кирчів (1888, № 3 – 1888, № 21); Сильвестер Дашкевич (1888, № 22 – 1893, № 20); Осип Маковей (1895, № 13 – 1897, № 257), Іван Хромовський (1897, № 258 – 1899, № 4), Іван Созанський (1899, № 5 – 1901, № 1); В. Секерський (1902 № 2, – 1903, № 21), І. Захарко (1903, №№ 22–155 – 1906, №№ 1–23), В. Строїч (1906, №№ 24–154 – 1910, №№ 285–293).

У багатьох посиланнях на джерела зустрічається повідомлення про те, що в виданні «фактичну редакцію перші шість років здійснював О. Попович». Омелян Попович (1856 – 1930) – видатний буковинський педагог, громадсько-політичний діяч і публіцист. Він був довголітнім правлячим товариства «Руська бесіда» (з 1878); пізніше займав важливі посади повітового інспектора народних шкіл у Сереті й Кіцмані, обирався до буковинського сейму, був членом буковинського Крайового Виділу і Крайової шкільної ради.

З листопада 1897 р. до травня 1899 р. очолював редакцію «Буковини» Л. Турбацький. Лев Турбацький (1876 – 1900), хоча і рано пішов з життя через захворювання, став помітним критиком, перекладачем та публіцистом кінця XIX століття. Брав участь у русі радикалів, а на шостому році навчання в гімназії на нього дуже вплинула соціал-демократична пропаганда.

Як «співредактор видання «Буковина», де багато писав статей» згадується й Степан Смаль-Стоцький. З визначних редакторів найвагоміший вплив на друк часопису мали Ю. Федькович, С. Дашкевич і О. Маковей. Перший і третій – це відомі вітчизняні митці. Сильвестр Дашкевич (р. н. невід. – 1894) – визначний публіцист свого часу; вивчав юриспруденцію в стінах Чернівецького університету; у 1891 році надрукував німецькою мовою наукове дослідження «Становище греко-православних українців у Буковині», в якому заманіфестував протест проти румунізації українського населення регіону, обгрунтував необхідність поділу Буковини на українську і румунську частини. Дашкевич мав вплив на внесення коректив в газету «Буковина» до 1894 року.

Над створенням газети працював редакційний комітет, до якого входила чимала кількість відомих журналістів, лінгвістів, письменників, політичних діячів, які прагнули зробити «Буковину» інформаційним джерелом для всіх українських земель.

Справжніх авторів повідомлень та громадсько-політичних матеріалів, що друкувалися в газеті, нині встановити складно. Припускаємо, що задля уникнення цензурних переслідувань вони містились без підпису автора або під криптонімами. Цілі, що прописані в програмному документі «Буковини» були такими: 1) боротися за політичні й державні права українців, за становлення їх рівноправності між іншими народами Австро-Угорщини; 2) усіма методами сприяти становленню національної самосвідомості буковинців; 3) виховувати в них почуття спільності з усім українським людом; 4) підтримувати в мешканців почуття вірності Австрійській державі й формі її правління; 5) потребувати від уряду збільшення кордонів української навчальної структури, видавничої справи; 6) активно сприяти еволюції української літератури й науки в Буковині і в цілому в Україні.

Часопис рішуче був налаштований проти москвофільства та його репрезентантів. Одночасно видання не підтримувало радикалів як партію, яка, хоч і оголошувала визнання національного питання, проте насправді проводила свою діяльність в рамках космополітичного дискурсу. «Тільки партія

народовців, – говорилося в статті «Програма народовців, а дотеперішні хиби в її переведенні» – стоїть дотепер сама одна на чисто народнім ґрунті, тільки партія народовців цінить високу вагу національного принципу для розвою і зміцнення сили руського народа» (1892, № 5).

Центральною тематикою газети була освіта як переважаюча ланка, що має в собі ціль піднесення національної етнічної свідомості. Боротьба за українську школу в Буковині показана в таких дописах: «Які учителі, такі школи, які школи, така молодь, яка молодь, таке майбутнє» (1885, № 4), «Бюджет і українські русини» (1885, № 5), «Єдиний вихід» (1891, № 24) та ін.

Часопис дійсно хотів зробити свій внесок селянам у допомозі з їх господарством, друкуючи корисні поради, що мали назву «Народна господарка», а ще огляди стану селян України під назвою «Наші дрібні господарства і їх доля».

З 1892 року в «Буковині» з'явилися українські дописувачі з Наддніпрянщини. В газеті співпрацювали Олександр Кониський, Борис Грінченко, Михайло Коцюбинський, Агатенгел Кримський та інші.

У 1892–1893 рр. газета розміщує цикл «Листів з України Наддніпрянської» Б. Грінченка [25]. У «Листах...» Б. Грінченко робить огляд української літератури та подає протест проти висловлювань М. Драгомановим і М. Костомаровим. У 1893–1894 рр. газета друкує низку листів-відповідей М. Драгоманова під назвою «В справі розвитку української літератури» [35] та ще публікації, що мають відношення до листів Б. Грінченка [25]. В процесі диспуту двоє діячів висловили ряд схожих думок щодо еволюції і становища української літератури в рамках європеїзації. Дискусія Б. Грінченка, М. Драгоманова, що знайшла місце на сторінках «Буковини», стала однією із найвагоміших подій літературного процесу другої половини XIX ст., та вплинула на підвищення престижу чернівецької газети.

Висновки до розділу 1

Через окупацію західних українських земель Австро-Угорщиною одним із дієвих методів вказати на свою соціальну рівність була українська періодика. Преса допомогала українцям захистити свої національно-культурні інтереси. В Галичині у другій половині ХІХ ст. було невелике різноманіття періодичних друкованих видань українською мовою: «Зоря Галицька», «Дневник Руський», «Правда», «Зоря», «Діло», «Батьківщина» та ін. На Буковині з 1870 р. публікувались часописи «Буковинська зоря» та «Зазуля». Триваліший час виходили у світ сатирично-гумористичний листок «Лопата», часописи «Сельській Господарь» та «Родимый Листок».

У Чернівцях 1 січня 1885 р. вийшло перше число газети «Буковина». Вона об'єднала найкращі творчі сили краю, сприяла національному формуванню не лише численної єдності українців, але й сприяла загальному відродженню й національному піднесенню народу. Видання газети тривало до 1918 року з певними перервами. Упродовж 1912–1915 рр. вона мала назву «Нова Буковина», але пізніше знову повернулася до початкової.

Редакторами «Буковини» в різні роки були такі діячі: Юрій Федькович (1885, № 1 – 1888, № 2); Павло Кирчів (1888, № 3 – 1888, № 21); Сильвестер Дашкевич (1888, № 22 – 1893, № 20); Осип Маковей (1895, № 13 – 1897, № 257), Іван Хромовський (1897, № 258 – 1899, № 4), Іван Созанський (1899, № 5 – 1901, № 1); В. Секерський (1902 № 2, – 1903, № 21), І. Захарко (1903, №№ 22–155 – 1906, №№ 1–23), В. Строїч (1906, №№ 24–154 – 1910, №№ 285–293).

«Буковина» друкувала багатьох відомих письменників (О. Кониський, Б. Грінченко, А. Кримський, М. Коцюбинський та ін.), що свідчить про консолідуючу роль часопису в українському літературному просторі ХІХ ст..

Цілі газета ставила такі: боротьба за політичні й державні права українців; сприяння становленню національної самосвідомості буковинців; збільшення навчальних закладів та осередків видавничої справи; активне сприяння розвитку української літератури й науки в Україні.

Отже, вважаємо, що газета «Буковина» виконала свою місію як періодичний орган всеукраїнського значення, оскільки сприяла соборності українських земель, водночас підносячи національну свідомість їхніх мешканців.

РОЗДІЛ 2. ПОЕЗІЯ

Досить висока активність буковинських авторів, що відзначалися не лише помітною продуктивністю (щодо кількості), а й їхня амбіційність вимагали все більше площі для публікації на сторінках періодичних видань. Для цього створюються спеціальні літературні часописи та альманахи: «Руська хата» (1877), «Рада» (1883, 1884), «Буковинський альманах» (1885, 1890, 1891), «Нива» (1885), «Перший вінок» (1887) та літературні додатки до газети «Буковина» («Зерна» 1887 р., 1888 р.). Інші періодичні додатки до цього часопису – «Неділя» (1895 – 1898) та «Руська Рада» (1898 – 1910) – існували як самостійні літературно-наукові видання. Від середини 90-х років XIX століття редакція «Буковини» часто формувала систематизовані доповнення до окремих чисел газети, що, зазвичай, приурочувались до громадянських чи релігійних свят.

Поетичні твори на сторінках «Буковини» з'являються вже з перших чисел. Як правило, це була громадянська лірика Ю. Федьковича, О. Поповича, І. Пасічинського та інших, менш відомих буковинських і галицьких поетів, або їхні ж вірші пропагандистсько-моралізаторського характеру, що були написані на замовлення «Руської бесіди», редакції «Буковини».

У другій половині 80-х та на початку 90-х років XIX ст. буковинські громадські та культурні діячі почали використовувати віршування для вираження проблем суспільно-політичного характеру. Очевидно, активізація поезії громадянського звучання була спричинена недостатнім рівнем газетної публіцистики, практичною відсутністю в ній і актуальних тем сучасності. Натомість громадянсько-ліричне слово своєрідним чином заповнювало цю прогалину, оперативно реагуючи на події. Відзначимо, що це були переважно громадсько-агітаційні вірші, написані в основному чернівецькими авторами («Кінець зими», «Христос Воскрес», «Желанье» О. Поповича; «Сон», «Думка» Г. Воробкевича; «Крет», «Піснь римаря» І. Пасічинського; «До Русі» та ін.). Серед поетів, як правило, були громадські та культурні діячі, педагоги, члени

політичних товариств, зокрема «Руської бесіди», редакції «Буковини» та інших періодичних видань. Також публікуються вірші гумористично-сатиричного плану, які стосувалися важливих суспільно-політичних тем, проте їхня кількість незначна.

Оскільки «Буковина» не була спеціалізованим літературно-науковим виданням, а її автура нерідко була випадковою, широкого розмаїття поетичних жанрів і форм серед публікацій немає. З-поміж загальної кількості поетичних творів виокремлюються жанри власне вірша, пісні, поеми, байки, рідко співомовки. Нерідко зустрічається (з початком ХХ ст.) сонет – канонічна форма вишуканої європейської лірики, що була утверджена в українській літературі цього часу І. Франком.

Перед безпосереднім розглядом становлення та функціонування поезії на сторінках часопису обумовимо критерії її поділу. Так, логічно видається класифікація за ідейно-тематичним принципом. При тому варто враховувати ряд суб'єктивних параметрів: час виходу газети та тодішнє політичне і загальноісторичне становище в суспільстві, особистість редактора та його стосунки з урядовими австрійськими чинниками, проблеми розвитку української поезії (і літератури загалом) в умовах провінційності, окремішності Буковини в межах Австро-Угорщини та відірваності від Наддніпрянщини. Поетичні твори, що публікувались у «Буковині» за період її існування, класифікуємо на традиційні тематичні групи: а) громадянська лірика; б) філософсько-релігійна; в) пейзажна; г) інтимна. Із загальної кількості творів найчисельнішими постають дві тематичні групи: громадянська, а за нею – інтимна.

Відзначимо, що громадянська тематика переважала у перші роки існування газети. Очевидно, це зумовлено тодішнім процесом національно-культурного відродження, який вимагав широкої агітації, пропаганди та впливу на велику кількість пересічних читачів за допомогою саме творів громадянського звучання або ж віршів-агіток (зазвичай писаних спеціально для публікації на сторінках періодики). Вірші інтимної та пейзажної лірики у ці роки кількісно представлені надзвичайно мало. Громадянсько-патріотичні вірші писалися спеціально для

суспільних потреб, а інтимно-пейзажні з'являлися зрідка, або їх не було взагалі, оскільки вони за своєю суттю не могли розв'язувати важливі громадсько-політичні проблеми.

Від початку 90-х років (до 1895-го включно) вірші в кількісному співвідношенні щодо прози публікуються у часописі доволі рідко. Одна з причин – зменшення періодичності часопису: в 1890 – 1891 рр. – він був двотижневиком; у 1892 – 1895 рр. – тижневиком. Безпосередньо це пов'язано з великим обсягом матеріалів суспільно-політичного характеру, які вимагали місця для оприлюднення, витісняючи таким чином літературні твори. До того ж поезії традиційно приділяли увагу редактори-письменники чи критики, інші ж надавали перевагу публіцистичним передовицям та белетристиці.

У кінці 90-х років XIX – на початку XX ст. часопис відходить від активного друкування штучної певною мірою громадянської лірики. З перших років XX століття газета все частіше публікує твори усіх тематичних груп, а з середини першого десятиріччя вірші громадянського характеру у кількісному плані були представлені незначним числом.

«Буковина» була заснована і діяла саме як «часопись політична», то, відповідно, і літературні твори, в першу чергу поетичні, як найбільш динамічні, короткі, проте сповнені високого патріотичного чуття й громадсько-політичної наснаги, займали помітніше місце порівняно з творами прозовими.

Літературні здобутки східноукраїнських письменників займають у «Буковині» незначне місце. Імовірно, таке становище склалося у зв'язку з активним функціонуванням «Літературно-наукового вісника» (що вмщував десятки поетичних творів лише в одному томі), багатогранної львівської періодики та видавництва, що часто публікували окремі вірші чи добірки, або й видавали книгами твори письменників-наддніпрянців. До того ж, в різний час багато літературних творів вмщували додатки до газети «Неділя» і «Руська Рада».

Для аналізу поезії у періодичному виданні «Буковина» за 1892 – 1893 рр. зібрано віршовані рядки авторства Володимира Самійленка, який друкувався

під псевдонімом В. Сивенький, та вірші пера Бориса Грінченка, що підписувався як В. Чайченко.

Поезія «До народу» Б. Грінченка опублікована у випуску газети № 30 у 1892 році [80]. Це, без сумніву, є одним з найкращих віршів у жанрі громадянської лірики. Спершу автор висвітлює тему праці як чогось світлого і духовного, проте пізніше його ідеали розвіюються, як він бачить народ, який потерпає в неолі, змучений важкою працею. Тема твору – праця ліричного героя на благо людства. Але ядро задуму автора полягає у тому, що пізнати і зрозуміти народ і себе як його органічну частину можна лише через важку і довгу працю. Борис Грінченко пише у своїх рядках:

І поглядом іншим я глянув тоді
 На тебе, народе коханий.
 І зникли рожевих тих мрій і сліди,
 Неначе од сонечка краплі з води,—
 Ти знову мені був незнаний. (...)
 Що більше і важче невтомно робив,
 Що більш віддававсь я роботі,
 То більше мені все твій образ яснів
 І в поті чола я того зрозумів,
 Хто сам працювать звик у поті.

Тобто, автор через своє «просвітління» у баченні справжнього образу народу вказує на те, що лише щира праця допомагає зрозуміти своє справжнє нутро і наскільки ти необхідний людям.

Особливостями твору є багатство на різні художні засоби, їх митець використовує для підсилення виразності і експресивності. Вірш, перш за все, багатий на епітети: *убогий народе, дні щасливії, братньої згоди, зубожений люд, замілий, люд безщасний, нещирі заміри, рожевих мрій, певний шлях, силу новую* тощо. Використовуючи порівняння, автор підкреслює гніт і біль народу:

темрява — доля твоя; мов бачив нещирі заміри; і зникли рожевих тих мрій і сліди, неначе од сонечка краплі з води. Також автор неодноразово звертається до народу: *убогий народе, народе, народе коханий.*

В. Яременко ствержує, що вірш «До народу» датовано за збіркою «Під хмарним небом», де він друкувався вперше, проте це хибна інформація, оскільки збірка Б. Грінченка «Під хмарним небом» побачила світ у 1893 році, а на шпальтах «Буковини» цей твір опубліковано 1892 року. Таким чином, честь першодруку вірша належить чернівецькій газеті.

Схожим за тематикою і ідеєю є вірш Б. Грінченка «Тяжкої праці зазнаєм», що розміщений в «Буковині» одразу після вірша «До народу» в тому ж випуску періодичного видання [83]. Автор зображує тяжку працю народу, який бореться за шматок хліба, забувся, що таке веселощі і розваги та «гне спину під батогом». Проте, незважаючи на всі обтяжуючі обставини, що «хоч серце в грудях кривавиться», митець пише, що народ не покине працювати і не припинить битись за рідний край. Автор з гордістю відзначає високий моральний дух людей, який у них ніхто не відніме, тому що це «придбання є непохитне на віки». Художніми особливостями поетичних рядків є чимала кількість епітетів: *тяжкої праці, великі муки, натомлені руки, нарід спрацьований, темної низької хати, високий людський дух, щира і кривава праця.* У використанні епітетів спостерігаємо тенденцію надавати їм негативного відтінку і значення.

Випуск «Буковини» № 14 1893 року багатий на поетичні рядки Бориса Грінченка. Цікавою є байка «Жаби та Сонце» [81]. Темою твору є війна жаб із сонцем, яке сушило їхнє болото. Як і будь-яка байка, «Жаби та Сонце» алегорично представляє образ певних людей. Жаби – уособлення зла; це ниці, маленькі і жадібні люди, які не вміють радіти тому, що мають. Автор пише, що у них було «все, що хотіли, що кращого життя нема ніде». Сонце – образ просвіти-правди, цікавий образ життєдайної сили ідеалу. Образний лад та асоціативна парабола байки зумовлені як тематикою, так і певною орієнтацією на читача, адже на момент публікації байки вона була дуже актуальною, так як

розкривала негативні явища тогочасної дійсності, що знаходять свої відтінки і в сучасному світі. Люди-«жаби» не можуть зрозуміти, що Сонце, як образ ідеалу і величності не потрібно знищувати чи воювати з ним, бо скільки б жаби не кидали багно у нього, вони ніколи його не докинуть до Сонця, а натомість самі опиняться у своєму бруді. Грінченко пише: «Просвіто-правдо! Ти як сонце сяєш, ти сушиш болота, а на жаб тих не зважаєш».

Це наштовхує на роздуми, що не потрібно в житті бути людиною-«жабою» і намагатися побороти непоборне. Потрібно завжди прагнути до світла, а не ставати йому ворогом.

У цьому ж випуску надрукована байка «Своя хата» [82]. Головний герой Хитайленко Мусій, залишився без хати і без права на щасливе життя, пішовши добровільно наймитувати до пана у пошуках кращого існування. Ідея твору полягає у тому, що не завжди у сусіда трава «зеленіша», і що хай би там як не було, потрібно цінувати те, що маєш. Герой байки Мусій вчинив зовсім нерозважливо, продавши хату і залишивши свою жінку та дітей без даху над головою. Автор хотів донести до читачів думку, що не варто кидатись на багатство, бо не завжди те золото, що блищить. Проте з іншого боку, Мусія Хитайленка можна спробувати зрозуміти, адже байка описує період колонізаторських утисків, коли народ не знав куди подітись і був вимушений шукати кращої долі. У байці присутня велика кількість риторичних запитань: *«на ката буду тут життя я марнувати?»*, *«яка користь з сеї облупленої хати, що нігде й повернутися у ній?»*, *«яка в такому дворі робота?»*, *«дак сам би я до ладу все довів?»*, так само є й риторичні оклики: *«он в пана – сад, палац який у нього!»*, *«а в мене вже не зробиш тут нічого!»*, *«скину я сіряк та удягну жупан!»*, *«біда з добродієм таким!»*. Автор послуговується й багатьма епітетами: *облуплена хата, діло добре, останній сірячок, лиха пригода*. Проблематика і основна думка байки висвітлена в останніх рядках:

Забув, що щастя може тільки той зазнати,
Хто порядкує у своїй господі

І хто про неї дба і у лихій пригоді.

Третьою опублікованою байкою у випуску № 14 1893 року є байка під назвою «Химчині співи» [84], темою якої є поганий голос Химки, який надокучив усім сусідам. Б. Грінченко написав ряд байок за сюжетами народних гуморесок, відтворивши в них народну мудрість, уміння простої людини перемагати сміхом своїх супротивників, що являє собою ядро задуму автора у «Химчиних співах». Борис Грінченко з добродушною іронією висміює людей в образі Химки, які без міри говорять, співають і роблять це не найкращим чином:

Сьпівала Химка день-у-день
 Усяких там пісень,
 А голосу ні трошечки не мала,
 То й добре всім надокучала,
 Бо як почне сьпівати,
 Так хоч тікай із хати,
 Коли оглухнуть не бажаєш.
 "Та і погано-ж, Химко, ти співаєш!"
 Дівчата їй сказали так, –
 "Вже краще цить!"
 Вона-ж на те : "Еге кажіть!
 Хоч і погано – хай – дак довго-ж як!"
 Чи мало є у нас таких сьпівців,
 Що тільки тим і гарний єсть їх сьпів,
 Що довгий він без міри, –
 Вони-ж кричать : у нас найкращі ліри!

До «Зібрання творів» Б. Грінченка у двох книгах [32] увійшла тільки одна з них – «Химчині співи», яка вперше побачила світ у «Буковині». Ймовірно, що й попередні дві байки також першодруки, оскільки про їхнє раніше оприлюднення інформації немає.

Вірш Володимира Самійленка «Сон» вперше з'явився на сторінках «Буковини» 1893 року у випуску №41 [70]. В. Самійленко – український поет-лірик, драматург, сатирик і перекладач. 1886 року твори В. Самійленка виходили у львівському журналі «Зоря». З 1905 працював у газетах «Громадська думка», «Рада», журналі «Шершень», «Нова громада» в Києві.

Темою твору є відтворення сну, що наснився ліричному герою. У сні він побачив, що люд влаштував бенкет, а гості, що прийшли до них, почали жадібно й невдячно їсти страви, після чого побили людей. Описавши такі події у вірші, ідея та головна задумка автора була у тому, щоб показати пригноблений люд, який живе за законами тогочасної влади без права на самостійне життя та без можливості відстояти свою свободу.

Володимир Самійленко відомий у літературі України тим, що він першим ввів у вжиток жанр антиутопії. Антиутопія як жанр являє собою відображення суспільного устрою, його автор вважає неприйнятним, відштовхуючим чи таким, що наводить страх. Саме таким зображений світ у поезії «Сон». Для підкреслення негативної картини суспільства того часу автор апелює до сатири, у досліджуваному нами творі вона є особливо їдкою і жорстокою. В. Самійленко пише:

І кажуть гості нам: "Ми бити вас прийшли,
 Чи хочете — ми вас скараєм?"
 А ми вклонилися і смирно відрекли:
 "Від вас батіг нам буде раєм".
 І гості крикнули: "Давайте ж нам батіг,
 Бо в нас немає чим вас бити".
 І миттю кожен з нас по батога побіг. (...)

Тоді на честь гостям звірями стали ми
 Й змішалися в безладній січі:
 Ми бились, різались, топтались чобітьми,
 І брату брат плював у вічі,
 А інший сам собі давав ляща в лице
 І смикав голову чубату,
 А гості тішились та, дивлячись на це,
 Аж реготали на всю хату.
 Щоб волю тих гостей чинити.

Вірш починається з тихого гумору, а потім це повільно перетворюється фактично в озлоблення і в крик душі, пораненої хворобою і зневагою. Це, напевно, єдиний плід поетичної спадщини Володимира Самійленка, в якому не міститься жодного відтінку його звичного доброго та іронічного усміху, а лише гіркий плач і стогін ображеного люду. Автор показує безсоромність і безхарактерність постатей, що знаходяться при владі, хоч останні і повинні бути помічниками і провідниками нації. Проте ми вважаємо, що автор зміг достатньо стримати себе в межах об'єктивного змалювання стану речей, що стало причиною появи такої уїдливої сатири, хоч як би не боліло йому всередині й не пекло почуття гіркоти за себе і людей.

Висновки до розділу 2

За роки існування, в «Буковині» надруковано десятки творів багатьох відомих авторів України, проте в досліджувані нами роки кількість художніх творів надто мізерна.

Упродовж 1892–1893 рр. в газеті опубліковано 6 поезій (1892 р. – 2; 1893 р. – 4). Щодо авторів поетичних творів, то було взято до уваги

Володимира Самійленка з його віршем «Сон», а також п'ять віршованих творів Бориса Грінченка: «До народу», «Тяжкої праці зазнаєм», байки «Жаби та Сонце», «Своя хата», «Химчині співи».

Внаслідок проведеного аналізу поезій робимо висновок, що згадані автори у своїх творах порушили такі теми :

- важка праця людей та гніт з боку влади («До народу», «Тяжкої праці зазнаєм»);
- незламний дух українців («До народу», «Тяжкої праці зазнаєм»);
- долі «маленьких» і «нікчемних» людей (байки «Жаби та Сонце», «Химчині співи»);
- заклик цінувати свою домівку і те, що маєш (байка «Своя хата»).

На прикладі художніх творів, бачимо, що цілями газети була боротьба за політичні й державні права народу, сприяння становленню національної самосвідомості українців, виховання в них почуття єдності і, звичайно, активне сприяння розвитку української літератури й науки в Буковині і в цілому в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПРОЗА

У підручнику «Історія української літератури ХІХ ст.» відзначено: «В потоці урядових і угодівських видань Буковини особливе місце належало часописові «Буковина», редагованому спочатку Ю. Федьковичем, а потім О. Маковеєм і Л. Турбацьким. Часопис теж прагнув згуртувати навколо себе літературні сили західних і східних українських земель і порушувати найважливіші проблеми літературного й мистецького життя. Тут з'являлись твори Марка Вовчка, О. Кобилянської, історико-літературні розвідки І. Франка, статті О. Маковея й Л. Турбацького про літературні явища Буковини й Наддніпрянщини, а також Західної Європи» [38, с. 21]. Цілком погоджуючись з такою високою оцінкою часопису, змушені констатувати певну неточність: Л. Турбацький був активним критиком, редагував у 1898 році «Буковину», але ніколи не був її офіційним редактором.

Часопис виконував багатогранне завдання: він став трибуною для ряду письменників Наддніпрянщини, позбавлених можливості друку в рідному краю, трампліном для молодих літераторів Буковини й Покуття, засобом популяризації досягнень європейського красномовства.

Ю. Федькович фактично започаткував у «Буковині» власний принцип побудови літературної сторінки часопису: художні твори обов'язково повинні були мати шпальтове місце у періодичному виданні. Письменник усвідомлював необхідність просвіти й освіти населення саме літературою, оскільки майже все українське населення краю було «темним», не знало своїх «проводирів» і своїх джерел. Тому за роки редакторства Ю. Федьковича і активної роботи другого редактора О. Поповича «олітературнення» газети невпинно зростало. Місце для публікацій тут надавалось як відомим, «маститим» письменникам та громадським діячам (Ю. Федькович, О. Попович, К. Устиянович, О. Кониський, Марко Вовчок, С. Воробкевич, Д. Мордовець, І. Франко), так і молодим літераторам-початківцям. Так, уже в 1887 і 1888 роках виходять окремими виданнями літературні додатки

часопису – «Зерна», в яких було опубліковано твори не тільки буковинців – Ю. Федьковича, С. Воробкевича, О. Поповича, Є. Ярошинської, а й Т. Шевченка, О. Кониського, В. Самійленка. Завдяки старанням професора С. Смаль-Стоцького, який був ініціатором і упорядником додатків, Буковина мала змогу познайомитися із велетнями великоукраїнської літератури і культури. Незважаючи на те, що «Зерна» проіснували всього два роки, безсумнівно, що своє завдання вони виконали. З приходом у газету О. Маковея почався різкий поступ як у плані літературному, так і в національно-політичному. Періодичність виходу часопису зростає: якщо до 1895 року газета виходила щоп'ятниці, то тепер – у вівторок, четвер, суботу й неділю, а згодом видання стає щоденним аж до 1898 року. О. Маковей відіграв значну роль як у розширенні проблематики й обсягу газети, так і в її проникненні в Галичину та на Східну Україну.

Отже, роль окремих редакторів у популяризації на сторінках «Буковини» різножанрових літературних матеріалів визначальна, оскільки завдяки їм українське населення краю мало змогу познайомитися із розмежованою на східну і західну, але спільною українською літературою та культурою.

«Буковина» значну увагу приділяла художній прозі, яка охоплювала теми:

– про життя українського (буковинського, покутського, галицького) селянства;

– про життя української (буковинської, покутської, галицької) інтелігенції. Сюди ж віднесемо і твори з життя духовенства як представників освіченої верстви населення;

– про життя і долю жовнірів;

– про долю і буття жінки;

Що ж до жанрів, які побутували на сторінках «Буковини», то спробуємо поставити їх у певну послідовність, починаючи із найзначнішого: повість; оповідання; новела; притча; нарис; образок (як правило, натуралістичний).

Останній термін використовується на позначення жанру виключно у «західних» авторів. Відзначимо, що існували й такі визначення, як «повісточка», «фрашка», «придабашка». Це були твори невеликі за обсягом, часто писалися

спеціально для часописів. Вважаємо, що виділяти їх як окремі жанрові форми недоцільно. Залежно від обсягу й змісту та способу відображення вони «розчинялися» в оповіданнях або ж образках.

У перші роки існування на сторінках «Буковини» художня проза друкувалася досить хаотично і стихійно. Далі, починаючи вже з 1888 – 1889 років, спостерігається упорядкованість, рівняння на значні галицькі (здебільшого львівські) періодичні видання. А вже після 1890 року, коли все частіше публікуються твори наддніпрянських авторів, у «Буковині» помітне прагнення систематизувати твори за різними параметрами (жанровими, тематичними), а беручи за приклад доробок «східних» письменників, чітко диференціювати жанри. Важливим став той момент, що представники «австрійсько-українського» письменства, які були в меншості щодо «великоукраїнських», тримали рівняння саме на них і на їхню літературу, хоча поруч з ними були і польська, і чеська (слов'янські); німецька, австрійська, румунська, угорська, італійська. Водночас відзначимо, що із європейських літератур українськими літераторами Галичини, Буковини було взято чимало.

Першим письменником, який відкрив літературну рубрику в газеті був Ю. Федькович – цілком сформований і визнаний автор, що здобув уже славу, визнання свого народу. «Тут (у «Буковині»), як і в «Бібліотеці для молодіжі» та інших виданнях товариства «Руська бесіда», друкуються твори Ю. Федьковича, більшість з яких була написана (але своєчасно не опублікована) ще в 60-х – на початку 70-х років, у період його активної педагогічної діяльності» [88, с. 137]. Часопис для Федьковича був засобом, за допомогою якого можна було донести до читача недруковані твори або ті, що з'явилися раніше у галицьких та інших виданнях і були маловідомі буковинцям. Крім того, газета спонукала відомого письменника до активізації творчості, оскільки він усвідомлював своє завдання лідера. Ф. Погребенник відзначав: «З появою газети значно пожвавилася громадсько-культурна і літературна діяльність Юрія Федьковича (перед цим, протягом багатьох років, Ю. Федькович в силу різних обставин майже не займався літературною творчістю). Ідея видання в Чернівцях української газети,

яку він виношував ще з 60-х років, а головне – безпосередня участь у її редагуванні, все це додавало поетові нових сил. Про творче піднесення Федьковича в цей період знаходимо чимало вельми показових свідчень...» [60, с. 42].

Письменник прагнув бачити україномовне видання, думав про нього, радився з впливовими людьми, мав підтримку, проте якісь сумніви з цього приводу, очевидно, були. Можливо, спад творчої активності, що відзначено в його листі до Д. Танячкевича: «Що ся тичить мої музи, то мушу тобі ся по правді признати, що тепер дуже мало пишу і що зачну, то не маю охоти навіть докінчати, бо та гордість, той укір, та зневага, котров мня тут частують, гризе, як трута, моє серце, – не дай, Христе-боже, аби се так остало! – волієш ми дати смерть погану» [80, с. 371].

Першим східноукраїнським письменником, що виступив у «Буковині», був О. Кониський, чиї твори в часописі почали публікуватися з 1886 року. Цей факт свідчить, що частина української інтелігенції в Російській імперії була в курсі подій національно-політичного руху на Буковині і брала в ньому безпосередню участь. Хоча наддніпрянці часто друкували свої твори у відомих львівських періодичних виданнях, які були популярними і в Чернівцях, все ж ці джерела не могли в повному об'ємі представити всю необхідну буковинцям інформацію – як суспільно-політичну, так і літературно-мистецьку.

О. Кониський також листувався із редакцією газети, яка цінувала його як автора. Свідченням цього є редакційний лист до письменника, вміщений у рубриці «Переписка Редакції і Адміністрації»: «ВП. П. О. Я. К... В К... Спаси-Бог, Батьку, що не забуваєте і на нас. Може би, найшлась ще у вас коротенька повісточка для нашого календаря (очевидно, мається на увазі журнал «Бібліотека для молодіжи»). Будьте ласкаві споможіть нас!» [45, № 11. С. 8]. Безсумнівно, що ініціали «О.Я.К.» належать письменникові. Отже, О. Кониський не тільки надсилав свої твори для публікацій у чернівецькій періодиці, а й передплачував її, оскільки редакція зверталася до письменника зі сторінок газети. Іншим підтвердженням цього є значна кількість репортажів із «київської» України,

публіцистичних статей та листів-дописів, в яких письменник виявляв добру обізнаність із буковинсько-галицькими суспільними, політичними і національними процесами.

Прагнення редакції публікувати твори східноукраїнських авторів цілком зрозуміле, оскільки активних учасників літературного процесу на Буковині, крім Ю. Федьковича, С. Воробкевича, частково О. Поповича, практично не було. Саме за допомогою «наддніпрянської» літератури газета могла підняти свою популярність серед народу і таким чином привабити передплатників.

Починаючи від 1886 року аж до середини 90-х років, часопис публікує художні твори О. Кониського і доволі часто його статті та листи-дописи, що піднімають низку проблем, котрі були актуальними для усіх українських земель.

Більшість художніх творів письменника, надрукованих у «Буковині», фактично «загубились» на сторінках газети й нині окремі з них взагалі невідомі, і не ввійшли до жодного з видань його творів. Вважаємо доцільним коротко представити деякі з них.

Уперше прозовий твір О. Кониського, оповідання «Капітан Гуля», «Буковина» публікує в 1886 році [43]. Оскільки під оповіданням стоїть авторська дата написання – 1886 рік, вважаємо його першодруком. Твір реалістичний, мелодраматичного характеру. В основі сюжету – стосунки двох молодих людей – капітана російської армії і дочки приїжджого купця. Події відбуваються в українському селі, в якому перебуває на постої підрозділ офіцера. Центральний персонаж твору капітан Роман Гуля зображений О. Кониським у романтично-сентиментальній манері, що є відголосом літературної традиції першої половини XIX століття. Письменник дає героєві позитивну характеристику: «Капітана Романа Гулю в нашій селі і мала дитина знала – такий він до всіх був добрий, ласкавий, привітний. Ніхто від нього лихого слова не чув: хоч би там що не сталося, а він і водою не замутиє. А вже щодо жовнірів капітан був добрий, то і сказати не можна, прямо як рідний батько» [43, № 10. С. 7]. Щоб підсилити позитивні якості героя, О. Кониський змальовує стосунки офіцера зі своїм денщиком: «Но що вже щирий, привітний був він (капітан) до свого «денщика»

(слуги) Степана [...] Степан у капітана лиш трохи чи не 15 літ: термін своєї служби Степан давно відбув, так прилип же до свого капітана, що не хотів покидати його» [43, № 10. С. 7]. Частково подібну характеристику офіцерів зустрічаємо в Г. Квітки-Основ'яненка («Шельменко-денщик»). Відзначимо, що така характеристика офіцера в українській літературі зустрічається вкрай рідко.

О. Кониський вводить у твір двох персонажів – приїжджого московського (російського) купця Акулова та його дочку. У характеристиці купця певну роль відіграє самовикривальне прізвище – символ хижацтва й агресивності, що є характерним прийомом у сатирі, коли постає чітко виявлене ставлення автора до персонажа: «Так вже, мабуть, зла личина його сюди приперла. [...] не чоловік, а прямо з винниці лембик високий, трохи сутулуватий, а в плечах! [...] в ті плечі наче хто ввіткнув товсту-претовсту, наче поливну, волову шию; а на шиї під довгими пасмами рідкого рудого волосся примостилася голова завбільшки з доброго цебра. [...] Пузо так видималося, що крамар не міг бачити своїх тілистих ніг» [43, № 11. С. 6]. Подібні характеристики великоросів зустрічаємо у Олени Пчілки (Хомутовников у «Артишоках» (1903 – 1907)), І. Нечуя-Левицького (Бутурлін і Матвеев у «Гетьмані Іванові Виговському» (1898)). Проте фактично саме О. Кониський, як націонал-патріот, стояв біля джерел такого типу московита-колонізатора, визискувача. Зрозуміло, що не тільки через подібну портретну характеристику великоросіян, а й загальну спрямованість твір не міг бути опублікованим у Російській імперії.

Сюжет розвивається за традиційною схемою – капітан і дочка купця закохуються одне в одного і готуються до одруження.

Розв'язка твору традиційна, а тому певною мірою передбачувана і закладена вже у самому портреті купця та його прізвищі, що передбачає життєву хижацьку поведінку персонажа. Своєрідним попередженням про драматичне закінчення твору є ставлення денщика Степана до купецької дочки: «Серце у нього не лежало до крамарівни» [43, № 11. С. 8].

Кульмінацією твору став епізод, коли капітан у сімейному архіві Акулова випадково знаходить документ, який свідчив, що батько дівчини в минулому був

катом. Гуля у розпачі і жахові йде додому, а вранці Степан, зайшовши до кімнати офіцера, нікого там не знайшов і, побачивши розчинене вікно, зрозумів, що капітан зник. Подальша його доля невідома: «Так і зник капітан Роман Гуля. Де вже його не шукали, чого не робили, – не довідалися, де він дівся. Без сліду зник, немов крізь землю провалився... шкода чоловіка!» [43, № 12. С. 7].

Твір не дає цілісного уявлення про життя українців у Російській імперії, а лише частково відбиває побут окремих верств населення.

Оповідання було актуальним для Буковини того часу, оскільки це був твір тодішнього саме східноукраїнського автора. Інший, не менш важливий момент «Капітана Гулі», полягає в зображенні російського офіцера-українця, який любить своїх солдатів, проте змушений служити цареві. У подібних умовах перебували й буковинці в австрійській армії, де переважна більшість офіцерів були німцями чи австрійцями. Що ж до солдатів, то вони набиралися із простолюдинів національних околиць імперії. Прикладом того може служити довготривалий шлях Ю. Федьковича до офіцерського чину, його стосунки із солдатами, які відображені в оповіданні «Кобзар» і жовняри». Цей момент значною мірою сприяв розумінню саме серед широких верств українського населення Буковини спільної проблеми одного народу в двох різних державах.

Незважаючи на те, що в оповіданні недостатньо висвітлене саме тло, на якому відбуваються події, все ж велике значення мала завуальована авторська оцінка Російської імперської політики на Наддніпрянській Україні, що ніяким чином не могла бути оприлюднена там. О. Кониський був змушений звертатися до наддніпрянського читача через посередництво галицько-буковинської преси.

Того ж року часопис друкує ще один твір О. Кониського соціально-побутового характеру – «Занівечене життя» [42]. За авторським визначенням – «оповідання з життя студентів». Як і попереднє, це оповідання є також першодруком, про що свідчить знову ж таки дата написання.

Твір побудовано за схемою: оповідач – слухач. У ролі оповідача виступає приятель автора Трохим Прогонич, лікар, що є безпосереднім свідком зображуваних подій. Трохим розповідає про молодого студента медицини Остапа

Копичку та його любовні стосунки із дружиною багатого купця Клеопатрою Прищихою. Жінка, морально розбещена своїм матеріальним достатком та соціальним статусом, зваблює хлопця, а потім рве стосунки і починає любовні інтриги з іншим чоловіком. Це спричинилося до самогубства Копички. Лікар відчуває певні докори сумління, оскільки не зміг запобігти трагедії і врятувати хлопця.

Трохим, закінчивши оповідь, намагається з'ясувати причини того, що сталося. Автор-слухач стверджує, що винна Прищиха: «Парубка за ніс водила; з глузду звела...» [42, № 19. С.7]. На те лікар заперечує: «Ба!.. Коли ж її саму звела з глузду ота «друга молодість»... Ні, я не виню Прищиху, звісно, не слід було... Еге! Мало чого не слід !.. Не слід вовку вівці душити, а душить, ба їсти хоче...» [42, № 19. С.7]. Письменник у подальші слова Трохима вкладає ідейну суть твору: «Коли б Прищиха була нагодована моральною їжею, то б що інше було...» [42, № 19. С. 7]. Автор підносить ідею людської моралі та життєвого вибору.

Сам письменник визначив тематичні обрії твору як «оповідання з життя студентів», хоча саме студентства, як окремої соціальної категорії, в оповідання нема. Виведений тільки образ молодого чоловіка, який, мріючи про стипендію, щоб допомагати матері, вступив до університету, і став студентом медицини. Оповідання швидше можна охарактеризувати як мелодраматичний епізод життя одного студента. Творів про студентську молодь в українській літературі було мало. Разом із тим на ту пору вже був роман А.Свидницького «Люборацькі», де досить детально описано життя й побут бурсаків та семінаристів, повість І.Нечуя-Левицького «Хмари». З буковинських письменників до цієї теми не звертався ніхто, крім Т. Галіпа у повісті «Перші зорі», що була написана аж у середині 90-х років.

Однак оповідання «Занівечене життя» все ж частково давало певне уявлення буковинському читачеві про студентську українську молодь у Російській імперії.

У творі «Черничка» письменник звертає увагу на категорію людей, що присвятили своє життя служінню Богові, на їхні життєві драми й проблеми, які

нічим не різняться від життя звичайних людей. Тут подано двох різних за віком черниць. Одна з них – літня жінка Сиклита Халимоненчиха, яка розповідає авторові драматичну історію життя молодій послушниці Софії.

Батьки дівчини зі збіднілих дворян померли, а вона, здобувши освіту, стала гувернанткою дочки багатого поміщика, в якого закохалась. Проте дівчина нікому не зізнавалась у своїх почуттях. Згодом поміщик помер, а Софія, продавши своє майно, пішла в монастир послушницею «відмолювати гріх»; вона вважала, що вчинила моральний злочин, покохавши одруженого старшого чоловіка. Тоді ж починає з'являтися привид коханого Софії. Через деякий час, незважаючи на намагання монашок і лікаря врятувати дівчині життя, вона померла.

О. Кониський порушує у творі проблему людської моралі. Якщо в «Занівеченому житті» мораль в одній з головних дійових осіб практично відсутня, що спричинює смерть людини, то в «Черничці» душевні страждання людини через гіперболізоване усвідомлення скоєння морального «злочину» приводять її до смерті.

Письменник у двох різнопланових творах висвітлює полярні сторони проблеми людської моралі.

Важливо те, що О. Кониський у своїх творах одним із перших, хоча й дотично, звертається до представників української буржуазії різного походження – Акулов («Капітан Гуля»), Прищиха («Занівечене життя»), як до окремої суспільної категорії і таким чином через посередництво чернівецької газети представляє її саме буковинському читачеві. За свідченням істориків, у 80-х роках XIX століття на Буковині «...української інтелігенції, буржуазії, великих землевласників, тих, хто в будь-якому народі складає національну еліту, було дуже мало» [24, с. 166]. Оскільки основна маса українців Буковини була селянсько-заробітчанською, то, як наслідок, тема буржуазії в літературних творах буковинських письменників жодним чином не піднімалася.

У новелі «Черничка» О. Кониський звертається до проблеми життя духовенства. У творах східноукраїнських письменників ця тема розроблялася в різних аспектах, починаючи від першої половини XIX ст., тоді як у

буковинський літературний процес вона увійшла аж у середині 90-х років XIX ст., («Перекинчики» (первісна назва «В домі протопопи») (1898 р.) Є. Ярошинської; частково у «Перших зорях» (1895 р.) Т. Галіпа).

Наступне оповідання – «Фотографії сучасного життя» О. Кониського [33] опубліковане у 1893 році. У творі спостерігаємо за Мироном Зайденком, який живе ні в чому собі не відмовляючи, проте під кінець свого життя у героя прокидається сумління, він згадує своє минуле. Перед очима героя спливають події несправедливо набутого майна і згадки про обдурювання ним інших людей заради власної вигоди. Мирон шкодує за свої вчинки, але нічого вже не повернути. Головною темою та ідеєю оповідання є те, що рано чи пізно нам потрібно буде відповісти за скоєне, автор хотів це показати саме на прикладі ліричного героя, описавши його несправедливий життєвий шлях.

У випуску № 27 1893 року під псевдонімом Т. Бондаришин була опублікована народна казка Тимотея Бордуляка «Сабета Себі» [21]. Взагалі майже у всіх Бордулякових творах героями виступають селяни, – і то селяни халупники, що живуть більше з праці своїх рук на подільських панських ланах, як зі своєї власної землі. Тільки декуди можна зустріти героїв священиків («Право патронату» і «Нічний привид»), дуже рідко світських інтелігентів. Серед рідкісних героїв бачимо і бідних євреїв, про яких написано у творах «Бідний жидок Ратиця» і «Сабета Себі». У казці йдеться про обдуреного Сабетою Себі єврея Мошка, який почав вважати себе великим паном і за цю зухвалість був покараний. Образ Сабети був взятий з реального життя. Колись проти католиків та уніатів виступили із полемічними писаннями визначні українські проповідники XVII в. Лазар Баранович та Йоаникій Галятовський. Писали вони свої твори в тогочасній книжній та в польській мові. Крім того, Галятовський виступав у своїх творах за боротьбу з магометанським та єврейським світом. Зокрема, помітним є його твір «Мессія правдивий». Писалось про те, що у 1666 р. з'явився у Смирні чоловік, що звався Сабета Себі та удавав себе за єврейського Месію. Проти нього й проти

євреїв, що дуже раділи з його появи, виступив Галятовський, який доказував, що правдивим Месією був Христос.

Для того, щоб розкрити ідею твору Бордуляка необхідне докладне зображення внутрішнього світу особистості. Якщо в інших творах письменника важливого значення набуває питання про персонажів прози й, зокрема, позитивного героя як спроби наближення до авторського естетичного та етичного ідеалу, то «Сабета Себі» є винятком, оскільки персонажі навмисне негативізуються, через що створюється анекдотична ситуація [22].

Відомо, що часопис «Буковина» друкував не тільки українських майстрів слова, а й активно публікував авторів зарубіжного походження. Таким є Брет Гарт – американський письменник, відомий своїми реалістичними описами життя каліфорнійських золотошукачів. Автор прозових творів «Млісс», «Счастье Ревущего Стана», «Наследница», «Трое бродяг из Тринидада» та ін., чий твір «Міггльс» був виданий у випусках № 39 та № 40 1893 року [23]. Новела «Міггльс» розповідає про дівчину Міггльс, яка прихистила у себе подорожніх та історію її життя, яке вона присвятила хворому Джіму. Ядро задуму автора полягає у зображенні людини, яка зберегла бадьору силу духу, незважаючи на те, що їй довелося покинути все, що вона мала на користь інших. Так і героїня Міггльс, яка раніше працювала повією, а тепер добровільно доглядає за Джімом. Він був постійним клієнтом дівчини, проте так сталося, що його розбив параліч. Брет Гарт використовує у своєму творі прийом «парадоксальності» як засіб розкриття тематики новели і реалізації системи персонажів. Головний «парадокс» Гарта полягає у тому, що він зображує «шукачів золота, людей, що присвятили себе виключно особистим егоїстичним цілям», проте ставить перед собою завдання заперечити самому ж собі. Таку тенденцію чітко спостерігаємо у новелі «Міггльс»: раніше «дівчина легкої поведінки» показує приклад душевної чистоти і морального героїзму. Твір американця «Міггльс» привернуло увагу українського письменника і перекладача Бориса Грінченка. З огляду на зображення молоді, проте самотійної головної героїні твору перекладач торкається створення образу

«нової жінки». Переклад Б. Грінченка, датований 1882 роком, адекватно передає не тільки ідейно-тематичне тло першотвору, а й, використовуючи сучасний для своєї доби лексичний матеріал, передає психологічні особливості характеру Міггльс, її зовнішнього та внутрішнього світу. «*It was nearly morning when I awoke from a troubled dream. The storm had passed, the stars were shining, and through the shutterless window the full moon, lifting itself over the solemn pines without, looked into the room. It touched the lonely figure in the chair with an infinite compassion, and seemed to baptize with a shining flood the lowly head of the woman whose hair, as in the sweet old story, bathed the feet of him she loved*» [90]. «Удосвіта я прокинувся після якогось тривожного сну. Буря утишилась, блищали зорьки і у вікна без віконниць дививсь повний місяць, що стояв над величними соснами. З безкраїм милосердям доторкнулись промені його до самотньої постаті, що спочивала на кріслі, і хвилі сліпучого світу лилися на голову, що вкрила своїм волоссям ноги коханої людини, як у жалісному євангельському оповіданні» [23], – так майстерно відтворює першотвір український письменник. Варто наголосити, що родина Грінченків високо поцінювала творчість американського автора, про що свідчить примітка, зроблена вкінці новели «Міггльс» в «Буковині»: «Брет Гарт – один з найталановитіших письменників американських, має немало популярність у Європі і надзвичайну у Америці. Написав багато оповідань, повістей, декілька романів» [23, № 40. С. 3].

Наступним розглянемо оповідання авторства Григорія Грушевського, більше відомого під криптонімами «Грицько Чулай» або ж «Петро Голота», під назвою «На сьвятім вечорі». Г. Грушевський – український письменник, драматург, фольклорист, педагог, громадський діяч. Двоюрідний брат Михайла Грушевського. Оповідання дозволено до друку 1892 року у перших трьох випусках «Буковини» [29]. Темою твору є тяжка сповідь головного героя Миколи, розповідь про горе, заподіяне батькові Прокопа, а саме спалення Миколою хати через кохання до дівчини яка обрала не його, а Прокопиного батька. Вдамося у сюжет дещо детальніше, аби визначити ідею оповідання.

Молоді чоловік Прокіп та жінка Пріська покликали до села на свят-вечір вечеряти убогого вдівця Миколу, про якого вони раніше дбали, а також про його дітей. Під впливом такої добродушності з їхнього боку Микола зізнається в страшному скоєному гріхові: мстивши за те, що батько Прокопа одружився з дівчиною, яку любив Микола – він підпалив його хату, і внаслідок пожежі батьку Прокопа випалило очі, а мати його померла від переляку. Микола розкаюється і Прокіп його прощає. Формулюємо ідею твору наступним чином: потрібно мати дуже добре серце і милосердя, для того щоб пробачити непрощенні вчинки. Ми відзначаємо, що Грушевський пише дуже простою мовою, щиро і зрозуміло. Але в критичних замітках в газеті Борис Гріченко під псевдонімом В.Чайченко зазначає, що у творі занадто багато «москалізмів» і що «читати «На сьвятім вечорі» можна давати тільки дорослим».

Друкувався у газеті «Буковина» і Михайло Косач – український вчений-фізик, метеоролог, письменник та перекладач, автор низки оповідань та наукових праць, друкованих в періодиці, засновник літературного гуртка «Плеяда», брат Лесі Українки. Писав під псевдонімом М. Обачний, чиї два оповідання «Гість» [56] і «Корабель» [57] були опубліковані у випуску № 13 1892 року. Темою оповідання «Гість» є сон ліричного героя, в якому до нього прийшов образ гостя, що показав йому у сні обличчя бідноти, пригноблених тяжкою та невдячною працею. Твір базується на контрастах, адже починається з опису прекрасного настрою ліричного героя, чудової природи і хорошої погоди за вікном, його відчуття гармонії з навколишнім світом, проте поринувши в сон, ліричний герой бачить страшні картини тогочасних реалій. І знову, відкривши очі від сну, все було чудово, усе було радісне й веселе. Ми схильні вважати, що автор вдався до такого прийому контрастів, щоб зобразити життя «вищих» і «нижчих» верств суспільства; поки одні солодко сплять і насолоджуються гармонією природи, інші приречені на пожиттєву працю. Образ гостя в цьому творі відіграє роль «провідника» і своєрідної «совісті». На підставі аналізу теми і головної задумки автора

відзначаємо, що мініатюра «Гість» є спробою літературно-філософського диспуту про мету життя людства.

У другому оповіданні Михайла Косача «Корабель» йдеться про корабель, що пливе по бурхливому морю разом з людьми, які твердо тримаються на ньому під час шторму. Усі образи, які зустрічаємо в оповіданні-мініатюрі є алегоричними. Образ бурхливого моря і шторму уособлює тогочасне становище суспільства, яке було нестабільним, коли простолюд не знав, що їх чекатиме завтра і чи вони взагалі прокинуться зранку. Образ моряків – це відтворення народу, який повсякчас працює, не покладаючи рук, проте не втрачає надії і віри, бо має в собі сили співати веселих пісень. Якраз-таки корабель є втіленням високої моральної сили духу, який допомагає народу жити і рухатись далі. Кульмінація оповідання починається на тому моменті, де на керманічів корабля кидається «якийсь божевільний з ножем». Божевільний є відтворенням загарбницької політики влади, яка панує на українських землях. Проте опісля навіть незважаючи на це, М. Косач пише: «І знову твердо простує корабель, і знову ллється потужна пісня, (...). Лютує море, гуде вітер, світить пала ясна зоря...». Вважаємо, що це оповідання-мініатюра є надзвичайно сильним твором, який показує незламність українського народу та нескореність при будь-якій ситуації.

Цікавим є оповідання «Від Севастополя до Золотоноші» Варнака Охріма (справжнє ім'я – Василенко Онопрій Омелянович), що в газеті «Буковина» розтягнулось аж на сім випусків: №35, №36, №45, №46, №48, №49, №50 1892 року [58]. Це український письменник та публіцист. В «Буковині» друкувався під псевдонімом Онисько Васюта. Мав демократичний, проукраїнський світогляд, що був сформований під впливом творчості Тараса Шевченка. Найуживаніший псевдонім – «Варнак» – від назв Шевченкових творів – поеми й повісті. У 1882 р. пішов на службу до російської армії писарем інженерного управління, інтендантом. Загалом службі віддав 35 років, саме службою зумовлені його переміщення: Полтава, Петербург, Севастополь, Варшава, Брест, Бобруйськ. Його постійні переміщення з одного місця в інше сприяли

написанню подорожніх нотаток «Від Севастополя до Золотоноші». Тематикою твору є подорож ліричного героя до свого рідного села в Україну. Ідея твору полягає у зображенні сумної й незавидної картини сільського життя України в добу капіталізму. Автор на початку зображує ліричного героя, що з нетерпінням чекає повернення у рідну місцину, з теплом на серці згадує неймовірної краси природу та добродушних людей, що живуть по сусідству, проте його теплі почуття змінюються на співчуття до людей і сором за гніт тогочасної влади.

Зворушливе оповідання Ю. Ревякіна «Дідів скарб» було надруковане в «Буковині» 1892 року (№17 і №19) [65]. На українську мову з російської перекладене М. Школиченком. У творі перед читачем постає дід Омелько, який знайшов скарб, але так і не встиг розкрити секрет його знаходження Петру Івановичу. Головний герой дід Омелько все своє життя скитається по Україні й пішки йде з Херсонщини. Він молився Богові, щоб вже нарешті знайти свій прихисток і по дорозі зустрічає пана Петра Івановича, який запрошує Омелька до себе на хутір Вовчий Яр. Їм дуже добре жилося разом, проте на третій рік Петро Іванович мусив поїхати і залишив Омелька на господарстві. Дід Омелько дуже сумував за паном. Одної ночі він знайшов скарб, і обіцяв собі, що цим і віддячить панові за його безмежну доброту. Він пише йому листа, та інформація про скарб вже поширилась по всьому хутору. Сестра Петра Кароліна, а також багатій, який викупив хутір, – усі випитують в Омелька про скарб, але той говорить, що скаже лише Петрові. Проте, коли нарешті Петро Іванович приїздить, Омелько помирає в нього на очах, так і не встигнувши сказати місцезнаходження скарбу. Основним задумом автора було показати людську вірність і відданість та слідування своїм особистим принципам. Кароліна і багатій Сиволапий уособлюють жадібних людей, які готові «йти по головам» і переступати через будь-які принципи задля досягнення своїх корисливих цілей. Композиція оповідання складає три частини.

У «Буковині» (1892. №14 – №15) опубліковане оповідання «Вихристка» [87] авторства М. Школиченка. Його справжнє ім'я – Мусій Кононенко. Це

український поет і прозаїк, член літературного гуртка «Плеяда», активний діяч кооперативного руху та Братства тарасівців. В основі сюжетної лінії «Вихристкі» лежить справжній випадок із життя. Тема твору – дівчина Ганна, яка стала вихристкою і втратила повагу до всього єврейського. Ідея твору полягає у задумі Кононенка показати нерозривний зв'язок між матір'ю і дочкою незважаючи на будь-які обставини. Дівчина Ганна – єврейка, яка вийшла заміж за християнина Миколу і вихристалась у його віру. Батьки дівчини не осуджували її вибір, вони лиш хотіли аби дочка не забувала їх. На початку твору мати Ганни жаліється оповідачу і його другові Кузьмі, що Ганна зовсім змінилась і не хоче бачити «всього жидівського». Проте через цікавий стиль викладу автора, коли правда відкривається наприкінці ми дізнаємось, що Ганна ні в якому разі не забула матір. Іншою сюжетною лінією оповідання є взаємовідносини двох давніх друзів – оповідача і Кузьми. Оповідач приїздить в гості до друга і живе в нього деякий час, відчуваючи провину за те, що «сидить в нього на шії». Але як виявляється пізніше, Кузьма має «байдужу холодну вдачу», через що оповідачу і здається, ніби він набридає другові. Кузьма дуже любить друга і зовсім не проти, щоб він у нього жив. Композиція твору: оповідання складається з чотирьох частин.

Ще один твір, опублікований М. Кононенком у № 48, № 49, № 51 1893 року, має назву «Андрій Бобиль» [86]. У оповіданні зображено складність людських стосунків, які виражені через історію нещасливого кохання. Андрій і Пилип все життя кохали дівчину Ганну, проте Ганна обрала Андрія, а Пилип знівечений любов'ю залишився наодинці зі своїм стражданням. У повісті зображено складний духовний конфлікт. Нашу увагу автор зосереджує не на подіях твору, а на почуттях героїв, їхніх пристрастях, переживаннях, які й рухають сюжет твору, розширюють його часові, просторові межі. Конкретна життєва ситуація, описана у повісті, змушує читача замислитись над питанням, які ж цінності людського життя є насправді вічними, тому він разом із героями починає шукати гармонійного розв'язання конфлікту. Герої такі різні, але єднає їх страждання, чиста любов як найвище мірило вартості людини. Ця любов не

має нічого спільного з тілесним потягом. Вона піднеслася значно вище від земного. Співчуття, любов до ближнього, милосердя і всепрощення є визначальними для персонажів повісті. Ці риси характерні для української людини, яка сповідує християнську мораль.

Висновки до розділу 3

Значна частина друкованої площі часопису «Буковина» належала художній прозі. Вже з перших чисел 1885–1886 рр. на сторінках видання друкувались оповідання Ю. Федьковича, С. Воробкевича, О. Поповича, Є. Ярошинської. З 1886 р. газета почала оприлюднювати оповідання наддніпрянців, зокрема О. Кониського – «Капітан Гуля», «Занівечене життя», «Черничка».

На підставі проаналізованого прозового матеріалу можна зробити висновок, що в газеті «Буковина» у 1892–1893 роках публікувались твори не лише українських авторів, а й зарубіжних – американських та російських. У ці роки на сторінках часопису в 1892–1893 роках вміщено дев'ять художніх творів авторства Тимотея Бордуляка, Брета Гарта, Григорія Грушевського, Михайла Косача, Онопрія Василенка, Юрія Ревякіна, Мусія Кононенка, О. Кониського. Письменники-прозаїки звертались до жанрів оповідання та новели. Переважна більшість майстрів слова друкувалися під псевдонімами та криптонімами.

Провідними для прозових творів переважно були такі теми:

- змалювання сільського життя («Фотографії сучасного життя», «Сабета Себі», «На сьвятім вечорі», «Від Севастополя до Золотоноші», «Дідів скарб»);
- викриття антилюдської політики влади того часу («Гість», «Корабель», «Від Севастополя до Золотоноші»);
- уособлення в персонажах творів високих моральних якостей («Міггльс», «Корабель»);

- відтворення традицій і ментальності людей («Вихристка»);
- нещасливе кохання («Андрій Бобиль»).

РОЗДІЛ 4. ПУБЛІЦИСТИКА

Наступником П. Кирчіва на посту редактора «Буковини» став Сильвестр Дашкевич, який очолював редакцію з 1888 р. по 1893 р. Уточнимо, що 1893 р. у вихідних даних газети значиться, що видає С. Дашкевич, а редагує Василь Дутчак. Така співпраця між видавцем і редактором тривала включно до 1894 р.

У публіцистичних статтях 1892 – 1893 рр. розглядалися найрізноманітніші актуальні питання національного життя українців:

- проблеми вживання української мови у навчальних закладах та державних установах;
- відкриття українських гімназій, шкіл, читалень;
- стан правописної науки;
- заклик народу до просвіти і духовного відродження.

У дописі 1892 р. «З Серетського» [12] невідомий автор наголошує на проблемі румунізаторства в Серетському повіті. Директор повіту Лівонтій Падуре агітував за румунську мову, яка не була викладовою та шкодив розвитку української мови. Падуре потрапив під нагляд шкільної краєвої ради, що вимагала точного виконання обов'язків і усунення всіх агітацій. Через не виконання обов'язків Лівонтій був звільнений з посади. Схожий допис 1893 р. «Фонетика а етімологія» [20], припускаємо, був авторства того ж невідомого нам публіциста, стосувався вживання української правописної системи у 11-ти школах Серетського повіту. Наводяться приклади найтипівіших помилок у диктантах школярів:

1. Букву «ъ» діти вживають дуже рідко, або взагалі не використовують у письмі.
2. Кілька учнів пишуть ы замість и.
3. Позначають звук «і» буквами: «ѣ», «й», «оѣ», «ѣ».

Тут же у дописі пропонуються правила вживання знаків:

1. Непотрібне «ъ» зовсім усунути.
2. Знак «ь» вживати тільки для пом'якшення складу.
3. Замінити «ы» на «и».
4. Звук «і» позначати буквою «і», а «ѣ» – «ї».

Таким чином, допис давав змогу застосовувати тогочасну правописну систему шкіл у навчальних закладах всієї Буковини.

Румунізаторство та германізація шкіл – провідні теми для публікацій аналізованих нами років. Ом. Попович – автор допису «Руське шкільництво на Буковині» 1893 р. [62]. Він веде мову про агітацію за вживання румунської мови у Сторожинецькому і Чернівецькому повітах. У школах краєва рада не дозволяла видавати букварі українською мовою. Румунізатори намагалися викоринити все українське з ужитку.

Православний «учитель русин» у друкованому матеріалі «З села» 1893 р. [64], читаючи газету «Буковина», дізнався про румунізацію тодішніх народних шкіл, проте не вірив прочитаному, але з поверненням його учнів з Чернівців, зрозумів усю правдивість написаного: «Питаюся я моїх школярів : – А як вам хлопці в Чернівцях у школі йде, чи учите ви що і по руски?» – Учимося читати, писати і потрохи граматики. – А маєте ви і яку книжку до науки (граматику)? – Пан учитель диктує, а ми пишемо. – А учать вас дещо і співати по руски? – Ми співаєм, але лишень по волоски, і то співаєм в церкві, в огороді і по селах [...] Кличу я свою жону, тай кажу єї : видиш, як рускі діти красно виучені по волоски співати, а по руски ані словечка. Чи не очевидна румунізація?..» [64, № 31. С. 3].

У дописі М. Сиротюка «З рускої Молдовиці» [71], спостерігаємо зневажливе ставлення румунізаторів до вчителя. Комісар Гоян вигнав автора із засадіння громадської ради до якої той був запрошений. «Мої панове! Доки ми Русини будем такої кривди від румунізаторів терпіти! Чи на таке беззаконне поступованє пана комісара Гояна нема якого ліку, не можна нігде оскаржитися?» [71, № 32. С. 2]. Така ситуація, була доволі непоодиноким

випадком, який залишався без покарання, через що українському народу приходилося постійно боротися за свої права.

Публікація «Чому ми жадаєм рускої гімназії» 1893 р. [10] невідомого автора містила заклик до відкриття українського навчального закладу. Школярі, які не вивчали німецьку мову були у нерівній конкуренції з волохами і німцями, чії діти, які ходили до шкіл, здебільшого, з домів інтелігенції, цієї мови були навчені. Через германізацію, багато учнів залишали школу, так і не довчившись. «Але нам руску гімназію мусять дати, як ми її доконечно зажадаєм, а коли ми хочем просвітою добитися до значіння, до якоїсь ваги межі нашими народами, то мусимо її жадати, бо інакше пропадем без сліду...» [10, № 4. С. 1].

У № 9 1892 р. опублікована стаття «З Кіцманя» [77], автор якої друкувався під псевдонімом Сьвідок (за словником О. Дея, не знаходимо схожого найменування), справжнє ім'я залишається невідомим. У публікації йшлося про зібрання шкільної краєвої ради, де обговорювались питання щодо розширення 4-класової народної школи для хлопців на 5-класову, а 2-класову народну школу для дівчат на 4-класову. Всі питання були узгоджені і прийняті до виконання у 1893/1894 рр.

Однією з найважливіших публікацій у «Буковині» першої половини 90-х років ХІХ ст. є серія дискусійних статей між Б. Грінченком та М. Драгомановим. «Листи з України Наддніпрянської» першого автора – українського письменника і громадського діяча, друкувалися під псевдонімом «П. Вартовий» (1892. Ч. 26, 28, 29, 31, 38, 41–43, 51; 1893. Ч. 5, 6, 7, 11–13, 29–32, 36–38). Діалог між Б. Грінченком та М. Драгомановим І. Михайлин назвав Буковинською» дискусією [54, с. 447], яка привернула увагу українців по обидва береги Дніпра. У своїх «Листах» Б. Грінченко спробував чи не вперше виступити проти, за висловом І. Михайлина, «інстинктивного українофільства», представленого на той час М. Костомаровим, П. Кулішем, М. Драгомановим та ін. Тобто, учасники старогромадівського національного руху ще не ставили перед собою чіткої політичної мети, за що піддавалися

критиці. Борис Грінченко, висвітлюючи кризове становище української інтелігенції, вказував на причини поразок національного руху і тим самим підказував молодому поколінню, яким шляхом йти далі. Таким чином, публіцист теоретично започаткував новий крок у розвитку політично цілеспрямованого руху за національну, культурну і державну незалежність України. Маючи дещо відмінні погляди на українські реалії в умовах царської Росії, М. Драгоманов виважено, толерантно у своїх «Листах» висловив власну позицію щодо національних проблем. Про суть виступів двох наддніпрянців на шпальтах «Буковини» дуже детально розповів І. Михайлин в «Історії української журналістики ХІХ століття» [54, с. 447–464].

Починаючи з № 26 за 1892 рік, часопис друкує цикл статей у формі з 18 листів, в яких Б. Грінченко виступив проти окремих ідей М. Костомарова – «...літератури для домашнього обходу...», «домової літератури» та «...літератури знизу угору» М. Драгоманова, висловлених у статті «Література російська, великоруська, українська і галицька», що була надрукована в «Правді» 1873 року.

У «Листах...» спостерігаємо досить суперечливу позицію самого Б. Грінченка, чому знаходимо підтвердження в «Історії української літературної критики»: «...Принципове значення мала еволюція, якої він (Б. Грінченко) – не без впливу гострих відповідей М. Драгоманова – зазнав уже в ході написання цієї праці. [...] Грінченко визнав слухність багатьох тверджень Драгоманова...» [39, с. 276]. Однак і сам М. Драгоманов у № 20 погодився з певними тенденціями Б. Грінченка, визнав необ'єктивність своїх поглядів: «В ч. 6 «Буковини» д. Вартовий розбирає мої колишні статті в Правді 1873 – 75 р. «Література російська, великоруська, українська і галицька». Я, власне, можу зовсім об'єктивно дивитися на ті статті, писані давно, погляди котрих я далеко не всі поділяю...» [35, № 20. С. 2].

Фактично ця дискусія, розв'язана Б. Грінченком, була позитивним явищем у літературному процесі кінця ХІХ століття, сприяла кристалізації завдань і проблем, покликаних розвивати українську літературу, орієнтуючи її на європейську літературну традицію. У № 22 М. Драгоманов у «Листах на

Наддніпрянську Україну» доводив, що «...розмова про українську справу виноситься перед європейську публіку, де справа та ставиться в зв'язку з великими всесвітніми справами політичними, соціальними й культурними» [35, № 22. С. 2].

Аналіз полеміки між Б. Грінченком і М. Драгомановим дає підставу відзначити, що й один, і другий висловлювали думки та ідеї дуже близькі за своєю суттю. У № 20 1893 р. М. Драгоманов пише: «Література та, по моїй думці, мусила б підніматись знизу вгору (се любимі слова моїх статей) і розширяться, в міру того, як піднімався наш мужик, природна і безспірна публіка для нашої літератури в Росії» [35, № 20. С. 2]. У № 37 Б. Грінченко ж відстоював принципи творення національної літератури в обернено-пропорційному плані: «Непоборні життєві обставини примусили наше письменство ступити на ту стежку, на якій стоять усі інші письменства, примусили виробляти якомога швидче, поруч з літературою для народу, теж і наукову та поетичну літературу для інтелігенції, і вже тільки будущина доведе до того, що обидві ці літератури зійдуться до купи тоді, як зійдеться до купи народ з інтелігенцією в одну освічену культурну громаду. [...] Що швидше розів'ється у нас наукова та поетична література для інтелігенції, то краще, то більш сили буде в нас дбати і про народну освіту. [...] Рости ж нам можна [...], щоб укупі виробляти літературу і для народу, і для інтелігенції (дбаючи, звісно, про те, щоб вони намагались злитися до купи)» [25, № 37. С. 3].

У хрестоматії «Історія української літературної критики і літературознавства» [26] подано неточну інформацію про першопублікацію «Листів...» М. Драгоманова. П. Федченко стверджує: «Листи на Наддніпрянську Україну», вперше надруковано в часописі «Народ», 1893, № 20 – 25; 1894, № 18». Насправді ж «Листи...» вперше були опубліковані в «Буковині» у процесі полеміки з Б. Грінченком під назвою «В справі розвитку української літератури» (Відповідь д. Вартовому д. Драгоманова) [35, № 20 – 22, 24, 25]; «З поводу XVI-го «Листу» д. Вартового» [36, № 41 – 43]. Те, що «Листи...» Б. Грінченка були вперше опубліковані саме в регіональній «Буковині» і піднесли часопис до рівня відомих періодичних органів загальноукраїнського значення, дуже важливе для

оцінки місця й ролі часопису в літературному процесі. Позитивний наслідок дискусії полягав у тому, що вона дійшла до української інтелігенції і читацької публіки Чернівців та краю, таким чином залучивши їх до загальноукраїнських процесів, що мало значну культурно-політичну вагу для підтримки корінного населення краю у протистоянні з «внутрішньою» «москвофільською» партією та з антиукраїнськими проявами в діяльності австрійської влади та й ряду представників інших національних культур.

Розглянемо публікацію «Ще про общерусске єдинство язикове», що була надрукована 1892 року (№ 4) у «Буковині» [1]. Автор статті підписаний псевдонімом А. К. Згідно словника псевдонімів і криптонімів О. Дея – це Агатангел Кримський – український історик, мовознавець, письменник. Значну увагу надавав вивченню історії української мови і літератури, фольклору, етнографії. А. Кримський – автор праць: «Українська граматика», «Нариси з історії української мови». Відомий поетичними творами на східні теми, що ввійшли до збірки «Пальмове гілля». У статті вміщені вирізки листів І. Наумовича друковані в «Народі» та абзаци з номерів газети «Галицька Русь». Автор пише: «Цікаві статті надруковані в «Ділі», показують тільки, що московська мова є незрозуміла задля Русинів. Але чи тямлять Галичани та Буковинці гаразд, наскільки являється «русскою» мова москальофілів? [...] Ба навіть Наумович, ще не вивчився московської мови як слід, хоч прожив у Росії богацько годів» [1, № 4. С. 1]. Для прикладу наводяться листи І. Наумовича, де він робить двадцять дев'ять помилок у двох маленьких листах: «У Наумовича, хоч є й цілком чужі слова, та все таки найгірше шкандибає не лексика, а граматика: етимологія й складня». У «Галицькій Русі», як зазначає А. Кримський: «[...] нема жаднісінького речення правильного...». Ця стаття написана для того, щоб читач зрозумів «яка сміхота отся «общерусска» мова!» [1, № 4. С. 3].

Звернемо увагу на публікацію «Жіноча справа в раді державній» авторства Свідомої Русинки [69]. У статті говориться про петицію Н. Кобринської і Є. Ярошинської до державної ради для дозволу жінкам

вступати до університетів і заснувати хоча б одну жіночу гімназію. «Справа, що нас тепер обходить. Стала пекучою вже від половини століття по всіх цивілізованих державах та порішена в багато європейських і американських державах в сей спосіб, як того домагаєся в отсих петициях...» [69, № 6. С. 2]. Згадується петиція жіночого товариства «Minerva», організація також намагалася отримати дозвіл вступати жінкам на медичні та філософські відділи австрійських університетів. Автор статті має надію, що уряд розгляне їхній позив «[...] хоть з сторони руских часописий не ділаєся нічого, щоби сій жіночій справі помочи» [69, № 6. С. 3].

У № 20 за 1892 р. в газеті розміщений допис «З України» І. Степовика, справжнє ім'я – Липа Іван. Липа Іван Левкович – письменник, громадський і політичний діяч, лікар за фахом. Член ЦК Української партії соціалістів-самостійників, міністр віросповідань УНР (1919). Борець за незалежність України у ХХ сторіччі. Автор віршів, нарисів, оповідань та збірок «Тринадцять притч», «Оповіді про смерть, війну і любов»(1935) та ін. У дописі автор проголошує головне завдання патріота – знайти правильний підхід до кожної людини, пробудити в ній любов до українського, показати й довести кожному, що «діти України – Руси...» не здеморалізовані, що вони тримаються своєї нації, уперто прямують до своєї мети, змагаються за право народу. І. Липа пише: [...] Ми заплющуємо очі на своє рідне. А тим часом кохаємося в чужому, закидуємо себе чужою літературою й тратимо силу гроший на чужі часописи...» [76, № 20. С. 3]. У дописі І. Степовика пропонується передплачувати «Зорю», «Буковину», «Батьківщину», «Бібліотеку для молодѣжи» і як найшвидше збільшити народну літературу, зробивши її дешевою : «Се діло не потребує неодмінно таланів, воно потребує людей більш-менш розумних, розгорнених, з іскрою мовляв божою» [76, № 20. С. 3]. Культурна освіченість суспільства знаходиться у темряві і відчувається ворожість до всього українського, «проте факти, факти й факти...» доведуть майже кожному живучість національної ідеї. У № 32 1892 р. вміщена стаття І. Липи «З Тарасової могили» [75]. Автор пише про могилу Т. Шевченка, яку

ніхто не доглядає та про безсоромність інтелігенції, яка ходить на гору бенкетувати: «Коли ж сего не можна запобігти ніяким робом, то нехай краще ніхто не доглядає могили, нехай краще не буде й світлиці й сторожа, коли все отсе істніє лише для того, щоб усі муки Тараса, що він прийняв за нарід отой убогий, усю чистоту душі єго святої мішати тут же перед очима з украденими радощами, з грозею душі нікчемної тої «інтелігенції», що ходить сюди з своїми льокаями-кріпаками бенкетувати, не соромлячися вже й людей» [75, №32. С. 3]. У статті зазначено, що навіть «Кобзар» Т. Шевченка зіпсовано людьми, в книзі вирвані сторінки і дописано три поезії на місці «Заповіту».

Стаття Омеляна Поповича «У відповідь д. Н. Шкурганови на єго статтю «Преважна справа. Audiatur et altera pars» у № 21 «Буковини» [63] починається Шевченковими рядками:

І Пипіна читаєте
 З усієї сили.
 І Кресговоздвиженского
 І в "языкословы"
 Так і претесь, і всі мови
 Славянського люду,
 Всі знаєте, а свої
 Дасть Біг!..

Етимолог Н. Шкурган подає таблицю, яка доказує малу різницю фонетичного правопису у різних письменників. О. Попович зазначає : «[...] в своїм українофобстві гукає д. Ш., що ось то в реформі правописи брали участь майже самі Українці. Правда жаль, що з Буковини ніхто доси сею важною справою не займався...» [63, № 21. С. 2]. Д. Ш. бачить незрозумілість у вивченні фонетичного правопису в тому, що фонетики пишуть : не слід, а світ, не ніс , а ніс. Омелян Попович відповідає : «ну, хіба глухий не дочує в сих і

подібних прикладах різниці межі змягченими, а незмягченими співзвучками!...». [63, № 21. С. 3]. Зі статті бачимо, що Н. Шкурган не знає правильної вимови українських слів; не розуміє «[...] як сам каже, письменною мови рускої, а знає лише нарічіє залуцкої околиці і дещо з буковинського» [63, № 21. С. 4]; не знає що є мова, а що наріччя; не тямить чому має вчити школа. На ці хиби дуже точно вказав автор і дав змогу переконатися на чистому боці правда, етимологів чи фонетиків.

Онопрій Василенко друкувався у «Буковині» під криптонімом О. В. В публікації «З України» [54] звучить заклик народу до просвіти і духовного відродження: «Доки є своя преса, так життя народне і своєрідні ідеї не стоять...» [54, № 10. С. 3]. Преса є найкращим свідченням зрілості і самостійного життя нації. Автор, читаючи російські часописи, бачив українців заляканим народом, які не мали ніякого права ні в рядах державних, ні в життю суспільнім, проте коли О. Василенко почав читати «Буковину» та «Зорю» з'явився «другий бік дукача». З одного боку українці: «Забиті, не мають ніякісінького права, а з другого, вони – «наша преса», «товариства», «братства», «союзи», «читальні» та «видавництва», що видають книжки в руско-українській мові, починаючи від «Ілюстрованої історії України-Руси» і кінчаючи популярно науковими та шкільними книжками...» [54, № 10. С. 3]. Відтак російські часописи можна порівняти до «Ідеального публіциста» намальованого В. Саміленком:

Публіцист сей

Може написать філіпику завзяту...

За плату.

Він скаже, що згола всі порядки лихії...

Чужії.

Що стогне весь нарід, тяжким забитий горем...

За морем.

Він біди згадує країв усіх нещасних...

Крім власних.»

О. Василенко, бачить майбутнє народу тільки у щирій любові до українського і в їхньому духовному розвитку.

У випусках «Буковини» (№№ 30 –35) за 1893 р. розміщені публікації автора, який друкувався під криптонімом М. Можна припустити, що за словником О. Дея [33] М. – це Осип Маковей. У статті «Куди нам іти» [49] автор вважає, що самосвідомість є єдиним спасінням народу. Звучить заклик до читання книжок і відвідування читалень. Автор говорить про потребу на Буковині двох українських гімназій : «Зі зростом числа гімназистів окажесь потреба отворити при університеті в Чернівцях рускі катедри, значить руска наука найде собі нове огнище» [49, № 30. С. 1]. Чернівецька читальня повинна стати повноцінним товариством, щоб під її наглядом були інші бібліотеки краю. Народолобці повинні порозумітись з земляками в Галичині та в Україні видати твори Тараса Шевченка невеличкими книжками, те ж саме зробити з кращими творами українських письменників. Народ потребує збори на яких будуть обговорюватися питання і проблеми краю. Двигуном національних інтересів «[...] може при добрій воли...» [49, № 30. С. 2] стати духовенство. «Лиш так стане наша Русь одним сильним, могутним, одноцільним тілом» [49, № 30. С. 2].

У матеріалі «Погляд бувшого москвофіла на наші справи» [50] бачимо огляд життя українців в Галичині. 1848 рік показав світові, що «галицкі Русини – самостійний нарід». Тодішня мова творів відповідала цьому погляду : «[...] Головацкий покинув вузькоглядність тих патриотів, що казали: «Галичани осібний славянський нарід». «Руска читанка для низшої гімназії. Часть I. зложена В. Ковальським і надрукована 1852 р. була писана майже в чисто галицькій мові» [50, № 32. С. 2].

О. Маковий пише, що не знати, як існувала б українська справа в Галичині, якби в 60-тих роках не з'явилися українські книжки (особливо твори Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка та ін..) Московська вистава 1866 р., слідом за якою з'явилась програма «Слова», відсунула український патріотизм «[...] і викликала таку гадку, що непотрібно завдавати собі клопоту з розвиванєм нерозвитого малоруського нарiччя, та що достарчає кождому навчитись по великоруски...» [50, № 32. С. 2]. У 1876 р. засновано політичний часопис «Діло», що відіграв провідну роль у житті народу. Бачимо, схожі мотиви статті з публікацією «Куди нам іти», зі сторінок звучить поклик любити і навчатися українському.

На шість випусків газети розтягнувся допис невідомого автора «В чім наша сила» [11]. Автор наголошує на потребі відкриття народного осередку у Чернівцях та долученні українців до «Руської Ради», адже «найбільшу вагу мають загальні і народні збори. Люди сходяться зі всіх кінців краю, кожний видить власними очима, чує на власні уха. Що він не сам, а всіх нас тисячі...» [11, № 1. С. 1]. Кожний українець має належати до товариства «Руська Бесіда», організація видає книжки, «Бібліотеку для молодіжи, міщан і селян» і «Православний календар». «Коли б «Руська Бесіда» мала хоть тисячу членів, тоді вона за ті самі гроші могла б в двоє, в троє тільки книжечок дуже потрібних видавати і тим би принесла більшу користь народови руському» [11, № 3. С. 2]. Ще одне товариство до якого потрібно долучатися – «Руський Народний Дім». «Одже наша доля в наших власних руках. Не спускаймося на нікого, не шукаймо раю на світі там, де єго нема, але самі у себе стараймося завести так, щоб був у нас рай...» [11, № 4. С. 2].

Публікації в «Буковині» 1892 р. (№№ 22, 42) належать перу М. Крамаренка – справжнє ім'я якого Митрофан Дикарiв – український і російський фольклорист, етнограф, мовознавець, дійсний член НТШ (з 1899). Автор збірок: «Чорноморські народні казки й анекдоти», 1896; «Апокрифи, зібрані в Кубанській області», 1900; «Народний календар Валуйського повіту...». Два дописи мають назву «З України». У № 22 [47] автор подає

статистику російських часописів за 1889 р.: «Новое время», «Московскій Вѣдомости», «Гражданинъ», «Русскій курьеръ», «Новости», «Московскій Листокъ» та ін.. Після огляду видань М. Дикарів зазначає, що головною умовою успіху галицьких часописів в Україні має бути їх прогресивний напрям і балетрестичний характер, але окрім задоволення запитів читача публікації мусять виконувати й суспільні обов'язки : «Нам зглядом сего зовсім не треба творити нових, особливих часописий, коли вже є «Буковина» та «Батьківщина». Треба лиш, щоб сі часописи збільшили свій зміст науково-белетристичними додатками виключно для народу» [47, № 22. С. 2]. Українці потребують національної літератури, яка б подавалась у бібліотеки без жодних прешкод.

М. Дикарів звертає увагу читача на газету «Буковина» у № 42 [48]. Він зазначає, що люди, читаючи публікації «Буковини», вважали мову газети кращою за мову «Батьківщини» і збиралися передплачувати видання з нового року. «Невпинно працюють діячі «Буковини» і тепер, відбиваючи на сторонах своєї часописи, як у зеркалі, духове життя свого краю...» [48, № 42. С. 2]. Газета розвиває націю і цілком заслуговує на пошану не тільки українського патріота, але і кожної освіченої людини. Що стосувалося галицьких часописів, за словами М. Дикаріва – їхній зміст залежав тільки від самого народу: «нехай кожен свідомий Українець хоч у два або три місяці раз дасть свою допись, і тоді перед українськими дописями галицьких часописий материял буде так мало замінний, як капля в морі, – тоді Галичина спроможеться дати не менш десятка часописей цікавих Українцєви» [48, № 42. С. 2].

У №№ 15–17, 19 1893 р. надрукована стаття «Словарь російсько-український» [9]. Публікація містить замітки Ст. Смаль-Стоцького про «Словарь російсько-український», який зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка. За Ст. Смаль-Стоцьким, у словнику деякі слова не мають широковживаних українських відповідників: болтливый – щебетливий, ховзький на язык, слизькоязыкий, базікало (але нема балакучий) та ін.; Російські слова подані неточно: аппеляция – апеляція, пересуд та ін.; трапляються діалектизми: брус – брус, балка, штага, рамено, притуга та ін;

Б. Грінченко в «Буковині» (№№ 23, 37) друкувався під псевдонімом Б. Вільхівський. Його допис «Перед столітньою річницею» [28] присвячений майбутній столітній річниці нової української літератури від першого видання «Енеїди» 1798 року. Це своєрідні роздуми про тогочасний стан української мови і літератури.

Через утиски, українцям не дозволяли видавати книжок, не допускали нашу мову в школи, через цензуру нищили все українське. Автор ставить запитання : – Чим вшануємо пам'ять І. Котляревського? «О, як би він тепер встав та подивився б тепер на те, що ми зробили на сто років, чого ми досягли, як би гірко защеміло в него серце, коли б побачив він нашу мізерію! [...] за сто років ми не навчилися шанувати своєї рідної мови, дбати про рідну літературу, дбати про добро нашого народу, яко українського народу!» [28, № 23. С. 2]. Автор говорить, що саме час зрозуміти свій гріх і стати самим собою, почати діяти «[...] і тільки тоді, як ми се зробимо, тільки тоді заспокоїмо у трунах великих борців за наш нарід...» [28, № 23. С. 3].

У публікації «Дещо про українські видання» [27] Б. Грінченко вказує на проблему пошанування розвитку рідної мови та літератури. У книжці В. Чайченка «Під сільською стріхою» надруковано оповідання «Екзамен», «Без хліба», та «Сестриця Галя». У харківському альманасі «Складка» 1887 р. надруковано оповідання «Одна зовсім одна». У 1886 р. було надіслано до цензури збірник з 9 оповіданнями в двох частинах. Там були згадані чотири оповідання та твори «З загадок про дитячі літа», «Хата» (друковані у 1885 р. у дозволеній цензурою «Зорі»). Цензор дозволив художній твір «З загадок про дитячі літа», а всі інші, а також і ті, що вже раніше друковані оповідання – заборонив. Таких випадків можна навести чимало, проте і цього прикладу досить, щоб довести, що цензура ту саму книжку раз забороняє, потім дозволяє, і все це безпідставно, бо в книжках тих «[...] ані крихти нема чого недозволеного. А се все саме доводить, що українські твори цензура забороняє не за зміст, а просто за те, що вони українські» [27, № 37. С. 2]. Влада

всілякими способами намагається спинити українську літературу: «се доводиться й тим, що вона залюбки дозволяє до друку усяких Онопрієнків-Шолкових, Шибитьків, Кернерєнків та инший мотлох» [27, № 37. С. 3]. Цензура навмисне переправляла правопис, яким друкувались тодішні книжки. Автор закликає до того, щоб кожна недозволена в Росії книжка друкувалась в Галичині або на Буковині: «тільки тоді ми можемо сподіватися виразних, добрих наслідків від такої діяльності...» [27, № 37. С. 4].

Заслуговує на увагу стаття невідомого автора «Німці про руску справу» [4], де розкрито зміст публікацій з газети «Bukowiner Narchrichten». У випусках видання «Bukowiner Narchrichten» (№ 21, № 22, № 23) читачі познайомились з різницею між народовцями та «москволюбями». Народовці докладали усіх зусиль, щоб українці розвивалися незалежно від московських, або польських впливів. Російська влада працювала над тим, щоб український народ «злився» з московським. «Одні уживають в письмі народної рускої мови, другі намагаються всіма силами змосковщити нашу мову. Коли народовці стараються о рускі школи, то москволюби не посилають своїх дітей до руских шкіл...» [4, № 42. С. 2]. В німецькій газеті вказано, що російська влада якнайшвидше намагалася відсилати українських селян до Росії.

Публікація «Колись і тепер» авторства І. Спілки, що підписувався як Остап з Великого Хутора опублікована у № 7 1893 р. [59]. У статті здійснено порівняння стану Полтавської губернії в минулому і на тогочасний час; показ життя наддніпрянців, критика брехливої російської преси про реалії Полтавщини зокрема. Бачимо, слова вміщені автором, які належали перу Є. Гребінки у своїй «Ластівочці» про Полтавську губернію: «Уже я так думаю, казав він, що не має й на світі кращого місця, як Полтавська губерня! Чого тільки в ній не має? І степи, і ліси, і сади, і байраки, і щуки, і карасі, і вишні, і черешні...» [59, № 7. С. 2]. Проте неврожай, не вистачає хліба. Публіцист подає читачеві звіт, розуміємо, що губернія навмисно не отримувала допомоги від російської влади.

У 1892 році надрукована стаття О. Кониського «Вироби селянок з Поділля на виставі в Чикаго» [44]. У статті-дописі йдеться про виставку виробів українського селянства, яка відбулася 1892 року в Чикаго. Як відзначає В. Мазний, ця ж інформація, після публікації у «Буковині», була надрукована того ж року у львівській газеті «Діло» (1892, № 272) під назвою «Про український промисел домашній». Про першопублікацію цієї статті в чернівецькому часописі свідчить примітка в «Ділі», на яку в своєму коментарі посилається В. Мазний: «...Подав п. М.Коцюбинський з Подільської губернії до останнього числа «Буковини» таку звістку... [Далі йде текст статті «Вироби селянок з Поділля на виставі у Чикаго»] [54, с. 252].

Висновки до розділу 4

Якщо підсумувати аналіз публіцистики в «Буковині» за 1892–1893 рр., то можна стверджувати, що це було перше періодичне видання в краї, яке мало чітку програму дій щодо розвитку українського національного життя, а саме пробудження і виховання національної свідомості його корінних мешканців через публікації актуальних проблем суспільного, культурного життя.

В аналізованій період в «Буковині» налічуємо двадцять шість публіцистичних матеріалів. Переважно це були статті, замітки, «дописи» на такі теми:

- стан освіти в краї, заклик до відкриття українських шкіл, гімназій та читалень («Чому ми жадаєм рускої гімназії», «З Кіцманя», «З України», «Куди нам іти», «Погляд бувшого москвофіла на наші справи»);
- проблема мови, перекладів («Словарь російсько-український»);
- заборона української мови та літератури, жорстка цензура до всього українського («З Серетского», «Руське шкільництво на Буковині», «З села», «З

рускої Молодовиці», «Дещо про вкраїнські видання», «Німці про руску справу», «Колись і тепер»);

– проблеми правопису в школах та в періодиці («Фонетика а етімольогія», «Ще про общерусске єдинство язикове», «У відповідь д. Н. Шкурганови на єго статтю «Преважна справа. Audiatur et altera pars»);

– проблема рівноправності жінки в тодішньому суспільстві («Жіноча справа в раді державній»);

– проблема належного ставлення до пошанування національних світочів, зокрема Т. Шевченка («З Тарасової могили»);

– заклики до участі українців Буковини в національних товариствах на кшталт «Руська Рада» «Руська Бесіда», «Руський Народний Дім» та ін. («В чім наша сила»).

Тематика публіцистичних статей свідчить про намагання редакції «Буковини» прямувати курсом виховання національної гідності українців, висвітлюючи в той же час найрізноманітніші сфери життя українців під владою Австро-Угорщини.

На нашу думку, в зазначені роки найбільшого розголосу мала дискусія між Б. Грінченком та М. Драгомановим, що вилилися у восьми «Листах з України Наддніпрянської» Б. Грінченка (1892. Ч. 26, 28, 29, 31, 38, 41–43, 51; 1893. Ч. 5, 6, 7, 11–13, 29–32, 36–38) та в семи «Листах на Україну Наддніпрянську» М. Драгоманова (5 – «В справі розвитку української літератури» і 1 «З поводу XVI «Листу» д. Вартового») (1893. Ч. 20–22, 24–25, 41–43). Полеміка між Б. Грінченком та М. Драгомановим піднесла часопис до рівня відомих періодичних органів загальноукраїнського значення.

Із підтексту проаналізованих матеріалів чітко простежується кінечна мета редакційної політики «Буковини» – духовно єднати всіх українців, розпорошених по світу.

РОЗДІЛ 5. ЛІТЕРАТУРНО - КРИТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, КУЛЬТУРНО – МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

На жаль, на сторінках «Буковини» за 1892–1893 роки спеціальних літературознавчих оглядів художніх творів чи творчості окремих українських письменників, рецензій на вихід у світ книг майже не спостерігаємо. Щодо культурно-мистецької хроніки, то вона також не була надто багатою. Саме в ті роки часопис віддавав перевагу інформації про чернівецький журнал «Бібліотека для молодіжі та публікації в ньому художніх текстів.

1892 рік позначений виходом першої книжки журналу з публікаціями творів В. Малинича (поезія «До праць»), О. Пчілки (оповідання «Вьяслахь»), В. Чайченка (байка «Грак»), П. Голоти (байка «Бѣла а чорна конина») та Юрія Федьковича (поезія «Молитва перед обѣдом» для дітей») [16]. Наприкінці повідомлення розміщена подяка редактору та видавцю «Руської Бесіди» Омеляну Поповичу.

У № 18 1892 р. [5] повідомляється про вихід другої і третьої книжки з художніми творами Л. Глібова (байка «Орачѣ и муха»), О. Пчілки («Вьяслахь»), О[меляна] П[оповича] (образок «Жовна»), Панаса Мирного («Казка про правду та кривду»), В. Сухоноса («Загадка рахункова»), І. Спілки (стаття «Колись і тепер»).

Про вихід з друку четвертої книжки йдеться в інформації № 20 «Буковини». У цьому числі журналу були вміщені твори М. Коцюбинського (поезія «Вѣчер»), Панаса Мирного («Казка про правду та кривду»), І. Спілки (стаття «Колись і тепер»), П. Чубинського («Казочка про бабусю та курчата») [6]. П'ята книжка (№23) вмістила твори В. Чайченка (поезія «Сонце та мѣсяць»), О[меляна] П[оповича] (життєпис Олександра Барвінського), І. Спілки (стаття «Колись і тепер»). До шостої (№31) [7] і сьомої (№35) [15] книг увійшли публікації: В. Чайченка (поезії «Прийде», «Хлібороб»), Панаса Мирного («Казка про правду та кривду»), О[меляна] П[оповича] (статті «До

русских діточок», «Губка»), І. Спілки (стаття «Колись і тепер»), Прохима Зінківського (байка «Драбина»).

Спостерігаємо, що газета в цей час вела інформаційну рубрику, яка стосувалася заходів із вшанування пам'яті видатних українських письменників. Наприклад, у № 24 1892 р. [3] йшлося про концерт у Чернівцях на честь Т. Шевченка, М. Шашкевича, Ю. Федьковича. Із замітки дізнаємось, що на концерті виступав Ст. Смаль-Стоцький, чия промова опублікована у цьому ж числі газети [73]. Ст. Смаль-Стоцький зазначає, що Юрій Федькович на Буковині, Маркіян Шашкевич в Галичині, Тарас Шевченко в Україні – «збудили нове життя, і своїм могутнім словом упродовж короткого часу підняли український народ із занепаду до кращого стану». Далі авторитетний професор університету продовжив, що «нам Русинам, коли в нас є великі та ясні світочі, годі критися з ними лиш в своїй хаті, а треба повеличатися перед цілим світом, а що найперше, показатися перед своїми сусідами, щоб і вони їх пізнали і навчилися їх так само цінити і шанувати як своїх рідних...» [73, № 24. С. 3]. З матеріалу стає відомо, що на концерті виступили чернівецькі співаки – «Бояністи» з інтродукцією до Лисенкового «Гуса». Із вуст Онопрія Василенка прозвучали рядки з поезій Т. Шевченка. О. Колесса декламував власний вірш «В пам'ять Осипа Федьковича». Головний герой вірша поспішає в далекі гори на похорон приятеля, останніми грошима допомагає його родині та з глибоким сумом несе хрест з його домовиною. Автор вірша вимальовує характер Ю. Федьковича, що за простим гуцулом журиться. Думки про обов'язки перед рідним народом не дають Осипу Федьковичу впасти у розпач. У вуста свого героя О. Колесса вкладає такі слова:

Кому придамся я? – Кому?
 – А твій великий руский рід
 Ранений у святих чувствах...
 А твій убогий темний люд,
 Що ледве на своїх карках

Неробів всіх тягар держить
 Й визискуваний, задурений
 Котиться, гнеся та мовчить
 Страшним молчанєм – чи для ного
 Не варто поту каплю свого
 І крихту сили ізронити?
 Народе мій! Для тебе жити
 Для тебе, рідна Буковино,
 Трудитись буду без упину!...

О. Колесса «підніс заслуги Шевченка, Федьковича і Шашкевича для мужицтва, заохочував усіх до праці коло піднесення просвіти і добробуту нашого люду...» [3, № 24. С. 4].

У випуску № 6 1892 р. [66] у рубриці «Науковий кружок» вміщено дослідження О. Колесси «Українські народні пісні в поемах Богдана Залеського». Олександр Колесса – український літературознавець, мовознавець, громадсько-політичний діяч, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка (з 1899), автор праць: «Століття українсько-руської літератури» (1898), «Шевченко і Міцкевич» (1894) та ін.. О. Колесса подав насамперед характеристику і генезу так званої «української школи» в польськiм письменствi. В Україні до 1832 р. вплив польської культури був значним; економічне панування поляків в країні тривало аж до 1862 р., таким чином польські поети, що мешкали в Україні, звертались за поетичним матеріалом до пісень та переказів українського народу. До таких поетів належав Богдан Залеський. Народних пісень навчився Залеський, перебуваючи у знахаря Зуя. Далі подає О. Колесса літературне оточення, серед якого опинився Залеський у Варшаві. Проаналізувавши окремі поеми, О. Колесса доказав, що «[...] найважливішою їх прикметою є легковажень правди історичної, тому вони зовсім не відповідають духови української народної поезії» [66, № 6. С. 3]. Автор зазначає, що вірш «Ukaranie» Залеського – це переробка української пісні

«Ой не ходи Грицю на вечерниці». Деякі художні твори, котрі польський письменник називає «Шумками», також засновані на українських народних піснях, сюди належать: «Ladaco» («Бодай ся когут знудив») і «Sliczny chłopiec» («А я люблю Петруся»).

О. Колесса аналізує мову поезій Б. Залеського та показує які сліди залишила в ній «українсько-руська» мова, автор бере з цієї мови слова і цілі звороти, часом змінює їх відповідно до звукових правил польської мови.

В останній частині Олександр Колесса робить висновок у своєму дослідженні та характеризує значення творчості О. Залеського для української літератури.

Про друк «Читанки для шкіл народних» Омеляна Поповича повідомляється у № 25 1892 р. [85]. Читанка відзначилась чистою, взірцевою мовою і була написана за фонетичним правописом.

Цього ж року з'являються театральні замітки, вони стосувалися приїзду руського театру зі Львова до Кіцманя та постановки у цьому містечку кількох п'єс: «Барон циганський», «Пані молода з Боснії», «Гаспароне», «Запорожець за Дунаєм» [2]. Автор заохочує відвідати народний театр: «То-ж спішіт зблизька і далека до нашого театру, там почувете руске рідне слово, думи і пісні, ободритесь духом напроти ворогів і пізнаєте чим ми є...».

Упродовж 1892 року в «Буковині» переважно друкувалась інформація про публікацію художніх текстів у журналі «Бібліотека для молодіжі». Всього опубліковано сім інформаційних заміток про вихід у світ книг В. Чайченка, Омеляна Поповича, Олени Пчілки та ін. Помітним на сторінках «Буковини» є дослідження О. Колесси «Українські народні пісні в поемах Богдана Залеського».

У випуску № 8 1893 р. [13] йшлося про загальні збори товариства «Руська Бесіда», на яких обговорювалися питання про поширення книжок та вагомий вплив просвіти на українців. Зокрема читаємо – «ми [товариство «Руська Бесіда» – А. Р.] дбаємо о просвіті, бо ми переконані, що з просвітою піднесеться і добробит народу. Без просвіти і маєток нічого не значить, як се показує примір

того чоловіка спід Заболотова, що недавно дістав спадок з Америки 140 тисяч, а тепер вже задля своєї темноти нічого не має. А вже ж бідніший без просвіти цілком не дасть собі ради, він мусить упасти в борбі з другими...» [13, № 8. С. 4]. Наприкінці висловлюється подяка редактору О. Поповичу, письменникам В. Чайченку, Олені Пчілці, Г. Грушевському, Є. Ярошинській, Л. Глібову за співпрацю з «Буковиною».

1893 рік позначений виходом восьмої, дев'ятої книжечки видавничої серії «Бібліотека для молодїжи» з публікаціями: В. Сухоноса (казка «Мужик і чорт»), І. П. Голоти («Царство радості»), В. Чайченка (розвідка «Розум та почування живих тварий») [17]. До десятої, одинадцятої, дванадцятої книжок увійшли твори: І. П. Голоти («Царство радості»), В. Чайченка (байка «Добрий богатир»), Я. Зубрицької («Золотий черевичок») [18]. Про вихід книги Михайла Драгоманова (професора університету в Софії) в столиці Болгарії болгарською мовою «Забълѣжки върху славянскитѣ релігиозни и етически легенди. І Божисто правосудне» йдеться в інформації «Буковини» за 1893 р. № 2. Автор розбирає слов'янські релігійні і етичні легенди та їх походження [18].

Про вихід XV-го тому із серії «Руска історична Бібліотека» під редакцією Олександра Барвінського повідомляється у № 22 1893 р. [14]. Він містив у собі том VIII-ий з монографіями М. Костомарова – «Руїну – «П. Гетьманованне Многогрішного» в перегляді О. Я. Кониського. У додатку було вміщено студію Миколи Іванишова «Про давні сільські громади в Україні-Руси» в перекладі Онопрія Василенка.

Нове піднесення літературного життя у Буковинському краї починається в 1895 році – все частіше з'являються белетристичні та публіцистичні твори, літературознавчі аналітично-критичні статті. Це безпосередньо пов'язано з приходом у редакцію газети О. Маковея, який своєю діяльністю підніс рівень публіцистичних, а головне, науково-критичних матеріалів на якісно вищій щабель. У 1898 р. «Буковина» публікує літературно-критичну статтю О. Маковея «З життя і письменства» [51], в якій аналізує рецензії, що були друковані в «Літературно-науковому віснику» як відгук на ряд творів, які з'явилися у

тодішній періодиці, зокрема і в «Буковині», а також оцінює полеміку між Б. Грінченком і М. Драгомановим, яка розгорнулася у «Буковині» в 1892 – 1894 роках. Критик прагнув об'єктивно підійти до міркувань, висловлюваних П. Вартовим і М. Драгомановим у «Листах...», не виявляючи категоричності в оцінці аналізованих явищ; зіставляв літературу початку 90-х років із сучасним йому станом літературного процесу як на Україні Наддніпрянській, так і в Галичині та на Буковині. Оцінюючи полеміку між Вартовим і М. Драгомановим, О. Маковей відзначав: «Вони оглядали нашу літературну продукцію з усіх боків і брали її, як результат нашого життя, знаючи, кого і за що можна винуватити» [51, № 64. С. 3]. Не завжди оцінки, дані в кінці XIX ст., сприймаються нині як істина в останній інстанції, проте вони важливі й значущі, оскільки висловлювалися як першовраження від свіжого сприйняття конкретного літературного явища.

Того ж 1898 року «Буковина» знову стає «полем битви» літераторів. Полеміку розв'язав М. Міхновський під псевдонімом Лівобічний, однак О. Дей свідчить, що «Лівобічний» – це псевдонім К. Студинського [33, с. 226]. Їхня суперечка велася в руслі статті Л. Турбацького «Літературні замітки» [78], в якій молодий критик виступив на захист «Valse melancholique» О.Кобилянської та висловив кілька критичних міркувань про твори О. Кониського, Д. Мордовця і статтю І.Франка «Із секретів поетичної творчості». Л. Турбацький підкреслив, що подібні літературознавчі матеріали варто подавати в більш популярному викладі, щоб вони були зрозумілішими й доступнішими для широкого загалу. Відтак «Буковина» публікує «Літературні замітки» Лівобічного з приміткою: «...Про «Л.Н.В.» мали ми вже нагоду поговорити і висказати нашу думку. Тепер получили ми в тій справі статтю з України, котру поміщаємо, щоби показати, як на сей наш журнал глядять наші закордонні земляки» [78, № 29. С. 3]. Автор «заміток», очевидно знаючи статтю Л. Турбацького, піддає навіть гострій критиці редакцію «Літературно-наукового вісника», сам журнал та кілька творів, що в ньому були надруковані. Однак при цьому, як і Л. Турбацький, виступає на захист оповідання О. Кобилянської, що зазнало «цензури редакції». Відповіддю на такий безкомпромісний випадок М. Міхновського були листи О. Кониського та групи

української інтелігенції з Києва [78, № 36. С. 3], які редакція часопису подала скорочено. О. Кониський спростовував певні несправедливі сентенції Лівобічного, пояснюючи його критику особистими стосунками з О. Кониським. Другий лист більшою мірою стосується примітки «Буковини», поданої у № 28: «...Ми, Українці-Кияни [...] признаємо за свій обов'язок заявити, що вважаємо оцінку «Літературно-наукового вісника», зроблену д. Лівобічним, цілком несправедливою і ні в якому разі не можемо спочувати всьому тону статті...» [78, № 28. С. 3]. До полеміки долучився невідомий (псевдонім розкрити немає змоги) «Читач з України», статтю якого «Замітки читача» газета опублікувала у № 40. Автор кинув погляд на становище української періодики, літератури та книгодрукування, схвально оцінив статтю Лівобічного, відзначаючи, що той «...одну краплину правди [...] бризнув нею на стоячу воду!.. Ця стаття розворушила сонних, і несонних і це її заслуга» [78, № 40. С. 3].

У середині 90-х років створюється своєрідне коло літературних критиків, чії статті та дослідження найчастіше подибуємо на сторінках «Буковини». Зазвичай це були письменники, які брали на себе роль літературних критиків, оскільки на той час ця галузь, як окрема дисципліна українського літературознавства, перебувала в стадії становлення та професійного утвердження. Одним із основних літературних критиків був згаданий вище Осип Маковей. Письменник був активним учасником тогочасного літературного процесу не тільки як різнобічно обдарований майстер художнього слова, а й як історик літератури, публіцист і критик. Його слово було вагомим і значущим. О. Попович стверджує: «У критичних, а також публіцистичних статтях О. Маковей порушував актуальні питання розвитку української літератури, періодики, відстоюючи при цьому високі принципи соціально і національно заангажованого мистецтва» [61, с. 3]. О. Маковей намагався утвердити ідею єдності західноукраїнського струмка нашого письменства із загальноукраїнським літературним потоком і з цією метою пропагував у Галичині та на Буковині творчість письменників-наддніпрянців. Автор зосередив чимало уваги на літературно-критичному аналізі їхнього доробку, що було певною супроводжувальною оцінкою і своєрідним

рекомендаційним «листом» для початківців. Як літературний критик, О. Маковей заявив про себе ще на сторінках «Зорі», а робота в «Буковині», за твердженням науковців, була «найпліднішим періодом», який «...пов'язаний з редакторською діяльністю письменника, з реалізацією тієї програми, яку він розробив у середині 90-х рр., а втілив на сторінках газети «Буковина...» [39, с. 340].

Статтю-рецензію «Олюнька» (Замітки читателя) [52] опубліковано О. Маковеем в «Буковині» у 1896 р. Рецензія є першою із ряду його досліджень про творчу особистість А. Чайковського. Критик намагається привернути увагу читачів до загальноукраїнського літературного процесу, місця і ролі в ньому таланту А. Чайковського, підкреслити появу в літературі молодого талановитого письменника, розглянути його твір у відповідному контексті.

О. Маковей окреслює загальне становище і процес розвитку української літератури, протиставляючи «українських» (наддніпрянських) письменників «австрійсько-руським»: «Між нашими теперішніми авторами австрійсько-руські письменники займають і щодо числа і щодо вартості зовсім не підрядніше місце від українських; можна навіть сказати, що як донедавна поставцями літературного матеріалу були у нас головно Українці, так тепер щораз більше починають у наших видавництвах переважати австрійсько-руські письменники» [52, № 36. С. 2]. Критик висловлює думку, що твори галицьких та буковинських письменників справлять набагато більший вплив на читацьку публіку і матимуть значнішу кількість прихильників з-поміж читачів ніж «українські» автори: «І я думаю, що їх праці будуть мати на земляків значно більший вплив, як українські, котрі в значній часті – як се всім відомо – не можуть у нас прийнятися задля незнаних нам російських відносин, мальованих в сих повістях, і задля незвичайної для нас мови (нагадаю лише Старицького)» [52, № 36. С. 2]. У сентенції О. Маковея простежується розмежування літератури на «українську», тобто наддніпрянську, що творилась в умовах Російської імперії, і «австрійсько-руську», тобто галицько-буковинську – в Австро-Угорщині. Вважаємо, що критик не зовсім об'єктивно говорив про «незнані нам російські відносини» і «незвичайну для нас мову», оскільки стосунки між суміжними державами були досить тісними,

а великий вплив москвофільської агітації та періодичних видань, що виходили «язичієм», на українське населення сприяли легкому розумінню російської мови. До того ж, згаданий О. Маковей М. Старицький (а крім нього, багато інших, за винятком окремих оповідань та повістей Марка Вовчка), у своїх творах змальовував «відносини» не російські, а саме «українсько-Наддніпрянські», як правило, в історичному та соціальному аспектах, при тому з досить помітним українським народнопоетичним елементом. До того ж, белетристика наддніпрянців друкувалася або в оригіналі власне українською літературною мовою без галицьких та буковинських діалектизмів, або в перекладах з російської в інтерпретаціях перекладачів-галичан чи буковинців, а тому була доступною і зрозумілою будь-якому пересічному читачеві. До того ж ряд творів М. Старицького та інших наддніпрянців (особливо на історичну тематику) характеризується наявністю в загалом російському тексті помітних власне українських лексичних вкраплень. Причина ж того, що автори зверталися до російської мови, полягала, на нашу думку, не тільки в цензурно-політичних міркуваннях, а більшою мірою в прагненні письменників прилучити загальноросійського читача до історії України, до її проблем.

Імовірно, що О. Маковей свідомо висловив думку про «незнаність» і «незвичайність» російських відносин і мови задля розв'язання літературної полеміки, або ж намагався дати спонукальний поштовх українським письменникам обох імперій до активної літературної діяльності, викликати їх на своєрідне змагання. Очевидно, своїм зворотом «вони все пишуть як дилетанти» О. Маковей намагався «натиснути» на амбітність галицько-буковинських письменників, спонукаючи їх таким чином до активної творчої діяльності, до праці над собою.

Висновки до розділу 5

Отже, будучи в 1892–1893 роках не спеціалізованим літературним виданням, «Буковина» все ще мало друкувала літературно-критичних матеріалів. До 1895 року часопис вміщував переважно оголошення, анонси про публікації окремих творів чи вихід у світ книг українських письменників з Буковини, Галичини чи Наддніпрянської частини України. За нашими підрахунками упродовж 1892-1893 років у рубриці «Бібліотека для молодіжі» газета вмістила дванадцять інформаційних заміток про появу в друці книг таких письменників, як Панас Мирний, П. Чубинський, В. Чайченко (Б. Грінченко), І. Спілка, В. Сухонос та ін.. Майже в кожному числі «Буковини» подавалася інформація про запрошення до придбання «Читанка для шкіл народних» відомого журналіста, письменника і педагога Омеляна Поповича. Важливою була замітка про вихід друком болгарською мовою в Софії наукової розвідки історика, публіциста, літературознавця М. Костомарова «Забълѣжки върху славянскитѣ релегиозни и етически легенди. I Божисто правосудне» [14].

Помітною в аналізованій період була презентація на сторінках «Буковини» [66] праці О. Колесси «Українські народні пісні в поемах Богдана Залеського». Розвідку представили члени чернівецького студентського товариства «Союз».

Серед мистецьких заходів, що мали місце в Чернівцях, як повідомляла «Буковина» [3], найзначнішими були дні пошанування світоча української нації – Тараса Шевченка. Вважаємо, що значною подією в духовному житті Чернівців був вечір з нагоди вшанування пам'яті Т. Шевченка, М. Шашкевича та Ю. Федьковича. Про заслуги цих знакових постатей в житті українців виступив з доповіддю професор університету Степан Смаль-Стоцький.

Отже, шпальти «Буковини» в аналізовані роки не були щедрими на літературно-критичні матеріали. За нашими спостереженнями піднесення часопису розпочалося аж з 1895 р., коли редакцію очолив О. Маковей. За його кермування газета стала загальноукраїнським періодичним виданням.

ВИСНОВКИ

Через окупацію західних українських земель Австро-Угорщиною одним із дієвих методів вказати на свою соціальну рівність була українська періодика. Преса допомагала українцям захистити свої національно-культурні інтереси. В Галичині у другій половині XIX ст. було невелике різноманіття періодичних друкованих видань українською мовою: «Зоря Галицька», «Дневник Руський», «Правда», «Зоря», «Діло», «Батьківщина» та ін.. На Буковині з 1870 р. публікувались часописи «Буковинська зоря» та «Зазуля». Триваліший час виходили у світ сатирично-гумористичний листок «Лопата», друковані видання «Сельській Господарь» та «Родимый Листок».

У Чернівцях 1 січня 1885 р. вийшло перше число газети «Буковина». Вона об'єднала найкращі творчі сили митців краю, сприяла національному формуванню не лише численної єдності буковинських українців, але й сприяла загальному відродженню й національному піднесенню народу. Видання газети тривало до 1918 року з певними перервами. Упродовж 1912–1915 рр. вона мала назву «Нова Буковина», пізніше знову повернулась до початкової.

Редакторами «Буковини» в різні роки були такі діячі: Юрій Федькович (1885, № 1 – 1888, № 2); Павло Кирчів (1888, № 3 – 1888, № 21); Сильвестер Дашкевич (1888, № 22 – 1893, № 20); Осип Маковей (1895, № 13 – 1897, № 257), Іван Хромовський (1897, № 258 – 1899, № 4), Іван Созанський (1899, № 5 – 1901, № 1); В. Секерський (1902 № 2, – 1903, № 21), І. Захарко (1903, №№ 22–155 – 1906, №№ 1–23), В. Строїч (1906, №№ 24–154 – 1910, №№ 285–293).

Цілі газети були такими: боротьба за політичні й державні права українців; сприяння становленню національної самосвідомості буковинців; збільшення навчальних закладів та осередків видавничої справи; активне сприяння розвитку української літератури й науки в Україні.

Упродовж 1892–1893 рр. в газеті опубліковано 6 поезій (1892 р. – 2; 1893 р. – 4). До аналізу залучено ліричний вірш «Сон» Володимира Самійленка,

а також п'ять віршованих творів Бориса Грінченка «До народу», «Тяжкої праці зазнаєм», байки «Жаби та Сонце», «Своя хата», «Химчині співи».

Внаслідок проведеного аналізу поезій робимо висновок, що згадані автори у своїх творах порушили такі теми :

- важка праця людей та їхня соціальна нерівність («До народу», «Тяжкої праці зазнаєм»);
- незламний дух українців («До народу», «Тяжкої праці зазнаєм»);
- долі «маленьких» і «нікчемних» людей (байки «Жаби та Сонце», «Химчині співи»);
- заклик цінувати свою домівку і те, що маєш (байка «Своя хата»).

Значна частина друкованої площі часопису «Буковина» належала художній прозі. Вже з перших чисел на сторінках видання друкувались оповідання Ю. Федьковича, С. Воробкевича, О. Поповича, Є. Ярошинської. З 1886 р. газета почала оприлюднювати оповідання наддніпрянців, зокрема О. Кониського – «Капітан Гуля», «Занівечене життя», «Черничка».

Упродовж 1892–1893 років в «Буковині» публікувались твори не лише українських авторів, а й зарубіжних – американських та російських. У ці роки на сторінках газети вміщено дев'ять художніх творів авторства Тимотея Бордуляка, Брета Гарта, Григорія Грушевського, Михайла Косача, Онопрія Василенка, Юрія Ревякіна, Мусія Кононенка, О. Кониського. Письменники-прозаїки звертались до жанрів оповідання та новели. Переважна більшість майстрів слова друкувалися під псевдонімами та криптонімами.

Провідними для прозових творів переважно були такі теми:

- змалювання сільського життя («Фотографії сучасного життя», «Сабета Себі», «На святім вечорі», «Від Севастополя до Золотоноші», «Дідів скарб»);
- викриття антилюдської політики влади того часу («Гість»; «Корабель», «Від Севастополя до Золотоноші»);
- уособлення в персонажах творів високих моральних якостей («Міггльс», «Корабель»);
- відтворення традицій і ментальності людей («Вихристка»);

– нещасливе кохання («Андрій Бобиль»).

Якщо підсумувати аналіз публіцистики в «Буковині», можна стверджувати, що це було перше періодичне видання в краї, яке мало чітку програму дій щодо розвитку українського національного життя, а саме пробудження і виховання національної свідомості його корінних мешканців.

У 1892–1893 рр. в «Буковині» налічуємо двадцять шість матеріалів публіцистичного характеру, переважно це статті та невеличкі дописи.

Серед порушених актуальних проблем суспільно-культурного життя виділяємо такі:

- стан освіти в краї, заклик до відкриття українських шкіл, гімназій та читалень («Чому ми жадаєм рускої гімназії», «З Кіцманя», «З України», «Куди нам іти», «Погляд бувшого москвофіла на наші справи»);
- проблема мови, перекладів («Словарь російсько-український»);
- проблема германізації та румунізації населення, шкіл, накладання цензури на все українське («З Серетского», «Руське шкільництво на Буковині», «З села», «З рускої Молодовиці», «Дещо про вкраїнські видання», «Німці про руску справу», «Колись і тепер»);
- проблеми правопису – вживання фонетичного письма в часописах («Фонетика а етімольогія», «Ще про общерусске єдинство язикове», «У відповідь д. Н. Шкурганови на єго «Преважна справа. Audiatur et altera pars»);
- проблема рівноправності жінки в тодішньому суспільстві («Жіноча справа в раді державній»);
- проблема належного ставлення до пошанування національних світочів, зокрема Т. Шевченка («З Тарасової могили»);
- заклики до участі українців Буковини в національних товариствах на кшталт «Руська Рада» «Руська Бесіда», «Руський Народний Дім» та ін. («В чім наша сила»).

Тематика публіцистичних статей свідчить про намагання редакції «Буковини» прямувати курсом виховання національної гідності українців,

висвітлюючи в той же час найрізноманітніші сфери життя українців під владою Австро-Угорщини.

В аналізовані роки «Буковина» стала ареною літературних дискусій, найвідоміша між Б. Грінченком та М. Драгомановим, що вилилися у восьми «Листах з України Наддніпрянської» Б. Грінченка (1892. Ч. 26, 28, 29, 31, 38, 41–43, 51; 1893. Ч. 5, 6, 7, 11–13, 29–32, 36–38) та в семи «Листах на Україну Наддніпрянську» М. Драгоманова (5 – «В справі розвитку української літератури» і 1 «З поводу XVI «Листу» д. Вартового») (1893. Ч. 20–22, 24–25, 41–43). Полеміка між Б. Грінченком та М. Драгомановим піднесла часопис до рівня відомих періодичних органів загальноукраїнського значення.

Із підтексту проаналізованих матеріалів чітко простежується кінечна мета редакційної політики «Буковини» – духовно єднати всіх українців, розпорошених по світу.

Упродовж 1892–1893 рр. на сторінках часопису було вміщено порівняно незначну кількість літературно-критичних матеріалів. До 1895 року «Буковина» друкує лише анонси про публікації окремих творів чи вихід книжок буковинських, галицьких, наддніпрянських письменників.

За 1892–1893 рр. у рубриці «Бібліотека для молодіжі» було надруковано дванадцять інформаційних заміток про вихід нових книжок таких авторів: Панаса Мирного, І. Спілки, В. Сухоноса, П. Чубинського, В. Чайченка (Б. Грінченко) та ін..

Майже в кожному числі «Буковини» подавалася інформація про запрошення до придбання «Читанки для шкіл народних» відомого журналіста, письменника і педагога Омеляна Поповича. Важливою була замітка про вихід друком болгарською мовою в Софії наукової розвідки історика, публіциста, літературознавця М. Костомарова «Забълѣжки върху славянскитѣ релігиозни и етически легенди. I Божисто правосудне».

Серед мистецьких заходів, що мали місце в Чернівцях, як повідомляла «Буковина», найзначнішими були дні пошанування світоча української нації – Тараса Шевченка. Значною подією в духовному житті Чернівців був

вечір з нагоди вшанування пам'яті Т. Шевченка, М. Шашкевича та Ю. Федьковича. Про заслуги цих знакових постатей в житті українців виступив з доповіддю професор університету Степан Смаль-Стоцький.

Вважаємо, що лише з 1895 року почалося піднесення «Буковини» на вищий рівень розвитку через прихід до керма Осипа Маковея, який поєднав у собі якості редактора і водночас письменника та літературознавця.

Літературно-наукові матеріали, що були опубліковані на шпальтах «Буковини» та географія їхніх авторів вивели часопис з регіонально-провінційного рівня, дали змогу конкурувати із галицькими літературними та науковими періодичними виданнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. А.К. [Агатангел Кримський]. Ще про «общерусске єдинство язикове» // Буковина. 1892. № 4. 24 січня (5 лютого). С. 1–3.
2. [Б. а.] З театральної замітки // Буковина. 1892. № 38. 17 (30) вересня. С. 2.
3. [Б. а.] Концерт // Буковина. 1892. № 24. 12 (24) червня. С. 3–4.
4. [Б. а.] Німці про руску справу // Буковина. 1892. № 42. 16 (28) жовтня. С. 2.
5. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1892. № 18. 1 (13) травня. С. 4.
6. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1892. № 20. 15 (27) травня. С. 4.
7. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1892. № 31. 31 липня (12 серпня). С. 4.
8. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1893. № 2. 8 (20) січня. С. 4.
9. [Б. а.] Словарь російсько-український // Буковина. 1893. № 15. 9 (21) квітня. С. 1–4 ; № 16. 16 (28) квітня. С. 1–3; № 17. 23 квітня (5 травня). С. 1–3; № 19. 7 (19) травня. С. 1–2.
10. [Б. а.] Чому ми жадаєм рускої гімназії // Буковина. 1893. № 4. 22 січня (3 лютого). С. 1.
11. [Б. а.] В чім наша сила // Буковина. 1892. № 51. 18 (30) грудня. С. 2–3; № 52. 25 грудня (6 січня). С. 2; 1893. № 1. 1 (13) січня. С. 2; № 2. 8 (20) січня. С. 1–2 ; № 3. 15 (27) січня. С. 2; № 4. 22 січня (3 лютого). С. 1–2.
12. [Б. а.] З Серетского // Буковина. 1892. № 41. 9 (21) жовтня. С. 3.

13. [Б. а.] Загальний збір товариства «Руська Бесіда» // Буковина. 1893. № 8. 19 лютого (3 березня). С. 3–4.
14. [Б. а.] Наука, штука і література [рубрика] // Буковина. 1893. №22. 28 травня (9 червня). С. 4.
15. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1892. № 35. 28 серпня (9 вересня). С. 4.
16. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1892. № 8. 21 лютого (4 березня). С. 4
17. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1893. № 10. 5 (12) березня. С. 4.
18. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1893. № 11. 12 (24) березня. С. 4.
19. [Б. а.] Нові книжки [рубрика] // Буковина. 1893. № 9. 26 лютого (10 березня). С. 4.
20. [Б. а.] Фонетика а етімологія // Буковина. 1893. № 31. 30 липня (11 серпня). С. 2–3.
21. Бондаришин Т. [Т. Бордуляк]. Саbeta Себі // Буковина. 1893. № 27. 2 (14) липня. С. 1–2.
22. Бордуляк Т. Твори. К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. 478 с.
23. Брет Гарт. Міггльс // Буковина. 1893. № 39. 24 вересня (6 жовтня). С. 1–4 ; № 40. 1 (13) жовтня. С. 1–3.
24. Буковина: історичний нарис. Чернівці: Зелена Буковина, 1998. 416 с.

25. Вартовий П. [Б. Грінченко]. Листи з України Наддніпрянської // Буковина. 1892. № 26. 26 червня (8 липня). С. 1–3 ; № 28. 10 (22) липня. С. 1–3; № 29. 17 (29) липня. С. 1–3 ; № 31. 31 липня (12 серпня). С. 1–3 ; № 38. 17 (30) вересня. С. 1–4 ; № 41. 9 (21) жовтня. С. 1–4 ; № 42. 16 (28) жовтня. С. 1–3; № 43. 23 жовтня (4 листопада). С. 1–3 ; № 51. 8 (30) грудня. С. 1–3; 1893. № 5. 29 січня (10 лютого) С. 1–2 ; № 6. 5 (17) лютого. С. 1–3 ; № 8. 19 лютого (3 березня). С. 1–3 ; № 11. 12 (24) березня. С. 1–4 ; № 12. 19 (31) березня. С. 1–2 ; №13. 26 березня (7 квітня). С. 1–2 ; № 29. 16 (28) липня. С. 1–3 ; № 30. 23 липня (4 серпня). С. 1–2 ; № 31. 30 липня (11 серпня). С. 1–3 ; № 32. 6 (18) серпня. С. 1–3 ; № 36. 2 (15) вересня. С. 1–3 ; № 37. 9 (22) вересня. С. 1–4; № 38. 10 (29) вересня. С. 1–2.
26. Василик Л. Є. Іван Франко і буковинська періодика кін. ХІХ - поч. ХХ ст. // Буковинський журнал. 2007. №1. С. 150–164.
27. Вільхівський Б. [Б. Грінченко]. Дещо про українські видання // Буковина. 1892. № 37. 11 (23) вересня. С. 1–4.
28. Вільхівський Б. [Б. Грінченко]. Перед столітньою річницею // Буковина. 1892. № 23. 5 (17) червня. С. 2–3.
29. Голота П. [Г. Грушевський]. На сьвятім вечорі // Буковина. 1892. № 1. 3 (15) січня. С. 1–2; № 2. 10 (22) січня. С. 1–2 ; № 3. 17 (29) січня. С. 1–3.
30. Горбатюк О. Юрій Федькович в оцінці Степана Смаль-Стоцького // Буковинський журнал. 2005. №4. С. 196–201.
31. Гречанюк А. Газета «Буковина» (1885) та її роль у громадському та літературному житті краю // Наук. вісник Чернівецького університету. Чернівці, 2000. Вип. 87. С. 61–65.

32. Грінченко Б. Д. Зібрання творів / [упоряд.: О. Мислива, А. Мовчун, В. Яременко; вступ. слово В. Огнев'юка; передмова, комент, прим. В. В. Яременка] / К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. Кн. 1: Педагогічна спадщина. 551 с.
33. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.). К.: Наукова думка, 1969. 559 с.
34. Добржанський О. В. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст.. Чернівці : Золоті литаври, 1999. 574 с.
35. Драгоманов М. В справі розвитку української літератури // Буковина. 1893. № 20. 14 (26) травня. С. 1–2; № 21. 21 травня (2 червня). С.1–2; № 22. 28 травня (9 червня). С. 1–2; № 24. 11 (23) червня. С. 1–3; № 25. 18 червня (30 червня). С. 1–2.
36. Драгоманов М. З поводу XVI-го «Листу» д. Вартового // Буковина. 1893. № 41. 8 (20) жовтня. С. 2–4; № 42. 15 (27) жовтня. С. 1–2; № 43. 22 жовтня (3 листопада). С. 1–3.
37. Жуковський А. І., Бринзан Т. В., Квітковський Д. В. Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне. Париж-Філадельфія-Дітройт, 1956. С. 616 – 670.
38. Історія української літератури XIX століття: У 3 кн. Кн. 3: Навч. посібник / За ред. М. Т. Яценка. К.: Либідь, 1997. 432 с.
39. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія. У трьох книгах. Книга друга: Навч.посібник / Упоряд. П. М. Федченко. К.: Либідь, 1998. 352 с.
40. Історія української літературної критики. Дожовтневий період / М. Д. Бернштейн, Н. Л. Калениченко, П. М. Федченко та ін. К.: Наук. думка, 1988. 456 с.

41. Ковалець Л. Юрій Федькович: Історія розвитку творчої індивідуальності письменника: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2011. 440 с.
42. Кониський О. Занівечене життя // Буковина. 1886. № 19. 1 (13) жовтня. С. 6–7.
43. Кониський О. Капітан Гуля // Буковина. 1886. № 10. 16 (28) травня. С. 7–8; № 11. 1 (13) червня. С. 6–8; № 12. 16 (28) червня. С. 6–7.
44. Кониський О. Вироби селянок з Поділля на виставі в Чікаго // Буковина. 1892. № 42. 12 (24) лютого. С. 4.
45. Кониський О. Переписка Редакції і Адміністрації [рубрика] // Буковина. 1886. № 11. 1 (13) червня. С. 8.
46. Кониський О. Фотографії сучасного життя // Буковина. 1893. № 33. 13 (25) серпня. С. 1–3; № 34. 20 серпня (1 вересня) С.1–2; № 35. 27 серпня (8 вересня) С. 1–2.
47. Крамаренко М. [М. Дикарів]. З України // Буковина. 1892. № 22. 29 травня (10 червня) С. 1–3.
48. Крамаренко М. [М. Дикарів]. З України // Буковина. 1892. № 42. 16 (28) жовтня. С. 2–3.
49. М. [О. Маковей]. Куди нам іти // Буковина. 1893. № 30. 23 липня (4 серпня). С. 1–2.
50. М. [О. Маковей]. Погляд бувшого москвофіла на наші справи // Буковина. 1893. № 32. 6 (18) серпня. С. 2–3 ; № 33. 13 (25) серпня. С. 1–2; № 34. 20 серпня (1 вересня). С. 2–3; № 35. 27 серпня (8 вересня). С. 2–3.
51. Маковей О. З життя і письменства // Буковина. 1898. № 64. 31 травня (12 червня). С. 2–3.

52. Маковей О. Олюнька [рецензія] // Буковина. 1896. № 36. 11 (23) лютого С. 2–3.
53. Масан О. І. З літопису української преси на Буковині // Засоби масової інформації Чернівецької області : Довідник / Упоряд. Б. Загайський, О. Сенчик. Чернівці, 1996. С. 3 – 12.
54. Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 720 с.
55. О. В. [Онопрій Василенко]. З України // Буковина. 1892. № 10. 6 (18) березня. С. 3–4.
56. Обачний М. [М. Косач]. Гість // Буковина 1892. № 13. 27 березня (8 квітня). С. 1–2.
57. Обачний М. [М. Косач]. Корабель // Буковина. 1892. № 13. 27 березня (8 квітня). С. 2.
58. Онисько В. [Онопрій Василенко]. Від Севастополя до Золотоноші // Буковина. 1892. № 35. 28 (9) серпня. С. 1–3; № 36. 4 (16) вересня. С. 1–2; № 45. 6 (18) листопада. С. 1–2; № 46. 13 (25) листопада. С. 1–3; № 48. 27 листопада (9 грудня). С. 1–2; № 49. 4 (16) грудня. С. 1–3; № 50. 4 (23) грудня. С. 1–2.
59. Остап з Великого хутора [І. Спілка]. Колись і тепер // Буковина. 1893. № 7. 12 (24) лютого. С. 1–3.
60. Погребенник Ф. Юрій Федькович і газета «Буковина» // Радянське літературознавство. 1966. №4. С. 41–46.
61. Попович О. О. Осип Маковей – літературний критик: Конспект лекцій. Чернівці: Рута, 1999. 39 с.

62. Попович Ом. Руське шкільництво на Буковині // Буковина. 1893. № 32. 6 (18) серпня. С. 1–2.
63. Попович Ом. У відповідь д. Н. Шкурганови на его статтю «Преважна справа. Audiatur et altera pars» // Буковина. 1892. № 21. 22 травня (3 червня). С. 1–4.
64. Православний учитель-Русин. З села [рубрика] // Буковина. 1892. № 31. 31 липня (12 серпня). С. 3.
65. Ревякін Ю. Дідів скарб // Буковина. 1892. № 17. 24 квітня (6 травня). С. 1–4; № 19. 8 (20) травня. С. 1–3.
66. Розправа О. Колесси «Українські народні пісні в поемах Богдана Залеського» // Буковина. 1892. № 6. 7 (19) лютого. С. 3.
67. Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870 – 1918 рр.). Львів, 1998. 220 с.
68. Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870 – 1940 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. Львів: Фенікс. 1999. 428 с.
69. Свідома Русинка. Жіноча справа в раді державній // Буковина. 1892. № 6. 17 (19) лютого. С. 1–3.
70. Сивенький В. [В. Самійленко]. Сон // Буковина. 1893. № 41. 8 (20) жовтня. С. 2.
71. Сиротюк М. З рускої Молдовиці // Буковина. 1892. № 32. 7 (19) серпня. С. 2.
72. Сінченко Г. Юрій Федькович і газета «Буковина» // Українське літературознавство. Львів: Вища школа, 1984. Вип. 43. С. 32–35.

73. Смаль-Стоцький С. Промова // Буковина. 1892. № 24. 12 (24) червня. С. 1–2.
74. Старик В. П. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921. Чернівці: Прут, 2009. 695 с.
75. Степовик І. [І. Липа]. З Тарасової могили // Буковина. 1892. № 32. 7 (19) серпня. С. 1–3.
76. Степовик І. [І. Липа]. З України // Буковина. 1892. № 20. 15 (27) травня. С. 3–4.
77. Сьвідок. З Кіцманя // Буковина. 1892. № 9. 28 лютого (11 березня). С. 2.
78. Турбацький Л. Літературні замітки // Буковина. 1898. № 16. 21 січня (2 лютого). С. 2–3; № 29. 6 (18) лютого. С. 2–3; № 36. 14 (26) лютого. С. 2–3; № 28. 5 (17) лютого. С. 2–3; № 40. 19 лютого (3 березня) С. 2–3.
79. Федькович Юрій. Твори: В 2-х т. Т. 2: Повісті, оповідання, казки, драматичні твори. Листи / Упоряд. і приміт. М. Ф. Нечиталюка. К.: Дніпро, 1984. 426 с.
80. Чайченко В. [Б. Грінченко]. До народу // Буковина. 1892. № 30. 24 липня (5 серпня). С. 2–3.
81. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Жаби та сонце // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С. 1–2.
82. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Своя хата // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С. 1.
83. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Тяжкої праці зазнаєм // Буковина. 1892. № 30. 24 липня (5 серпня). С. 2–3.

84. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Химчині співи // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С. 1.
85. Читанка для шкіл народних // Буковина. 1892. № 25. 19 червня (1 липня). С. 4.
86. Школиченко М. [М. Кононенко]. Андрій Бобиль // Буковина. 1893. № 48. 26 листопада (8 грудня). С. 1–2 ; № 49. 3 (15) грудня. С. 1–3; № 50. 10 (22) грудня. С. 1–2; № 51. 17 (29) грудня. С. 1–3.
87. Школиченко М. [М. Кононенко]. Вихристка // Буковина. 1892. № 14. 3 (15) квітня. С. 1–4; № 15. 10 (22) квітня. С. 1–3.
88. Юрійчук М. І., Івашкевич З. А. Юрій Федькович: Семінарій. К.: Вища школа, 1981. 229 с.
89. Юрійчук М. О. Кобилянська в оцінці газети «Буковина» // Науковий вісник Чернівецького університету. Чернівці, 1999. Вип. 58–59. С. 25–30.
90. Bret Harte F. Miggles [Electronic resource] / F. Bret Harte. – URL : <http://www.classicreader.com/book/812/1/>.

ДОДАТОК

Газета «Буковина» (1892-1893 рр.).

**Бібліографічний покажчик літературно-
мистецьких матеріалів**

1892 рік

ПОЕЗІЯ

1. Чайченко В. [Б. Грінченко]. До народу // Буковина. 1892. № 30. 24 липня (5 серпня). С. 2–3.

[Ліричний вірш. Створений образ пригніченого люду, який потерпає від неволі].

2. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Тяжкої праці зазнаєм // Буковина. 1892. № 30. 24 липня (5 серпня). С. 2–3.

[Ліричний вірш. Зображення тяжкої праці народу задля рідного краю].

ПРОЗА

3. Голота П. На сьвятім вечорі // Буковина. 1892. № 1. 3 (15) січня. С. 1–2; № 2. 10 (22) січня. С. 1–2 ; № 3. 17 (29) січня. С. 1–3.

[Оповідання. Тяжка сповідь Миколи, розповідь про горе, заподіяне батькові Прокопа, а саме спалення Миколою хати через кохання до дівчини яка обрала не його, а Прокопиного батька].

4. Обачний М. [М. Косач]. Гість // Буковина. 1892. № 13. 27 березня (8 квітня). С. 1–2.

[Оповідання. Образ гостя, який наснився оповідачеві. Зображення у сні облич бідноти пригноблених тяжкою невдячною працею].

5. Обачний М. [М. Косач]. Корабель // Буковина. 1892. № 13. 27 березня (8 квітня). С. 2.

[Оповідання. Зображення людей на кораблі, які вірять у краще життя і намагаються протистояти загарбницькій політиці влади, яка панує на українських землях].

6. Ревякін Ю. Дідів скарб // Буковина. 1892. № 17. 24 квітня (6 травня). С. 1–4; № 19. 8 (20) травня. С. 1–3.

[Оповідання. Переклав з російської на українську М. Школиченко. Образ діда Омелька, який знайшов скарб, але так і не встиг розкрити секрет його знаходження Петру Івановичу].

7. Школиченко М. [М. Кононенко]. Вихристка // Буковина. 1892. № 14. 3 (15) квітня. С. 1–4; № 15. 10 (22) квітня. С. 1–3.

[Оповідання. Образ дівчини Ганни, яка стала вихристкою і втратила повагу до всього єврейського].

ПУБЛІЦИСТИКА

8. [Б. а.] З Серетського // Буковина. 1892. № 41. 9 (21) жовтня. С. 3.

[Стаття про румунізацію в Сіретському повіті – нині територія Румунії].

9. [Б. а.] Німці про руску справу // Буковина. 1892. № 42. 16 (28) жовтня. С. 2.

[У статті висвітлено боротьбу народовців проти «москволюбів» за існування українського слова і українського народу].

10. [Б. а.] В чім наша сила // Буковина. 1892. № 51. 18 (30) грудня. С. 2–3; № 52. 25 грудня (6 січня). С. 2; 1893. № 1. 1 (13) січня. С. 2; № 2. 8 (20) січня. С. 1–2; № 3. 15 (27) січня. С. 2; № 4. 22 січня (3 лютого). С. 1–2.

[Заклик автора статті до громади стати членами «Руської Ради», «Руського Народного Дому»].

11. А. К. Ще про «общерусское единство языков» // Буковина. 1892. № 4. 24 січня (5 лютого). С. 1–3.

[Зображення листів І. Наумовича, які надруковані в часописі «Народ» і статей з газети «Галецька Русь» в якій звернено увагу автора на неправильність написання текстів «москволюбамі»].

12. Вартовий П. [Б. Грінченко]. Листи з України Наддніпрянської // Буковина. 1892. № 26. 26 червня (8 липня). С. 1-3 ; № 28. 10 (22) липня. С. 1-3; № 29. 17 (29) липня. С. 1-3 ; № 31. 31 липня (12 серпня). С. 1-3 ; № 38. 17 (30) вересня. С. 1-4 ; № 41. 9 (21) жовтня. С. 1-4 ; № 42. 16 (28) жовтня. С. 1-3 ; № 43. 23 жовтня (4 листопада). С. 1-3; № 51. 8 (30) грудня. С. 1-3; 1893. № 5. 29 січня (10 лютого) С. 1-2 ; № 6. 5 (17) лютого. С. 1-3 ; № 8. 19 лютого (3 березня). С. 1-3; № 11. 12 (24) березня. С. 1-4 ; № 12. 19 (31) березня. С. 1-2 ; №13. 26 березня (7 квітня). С. 1-2 ; № 29. 16 (28) липня. С. 1-3 ; № 30. 23 липня (4 серпня). С. 1-2 ; № 31. 30 липня (11 серпня). С. 1-3 ; № 32. 6 (18) серпня. С. 1-3 ; № 36. 2 (15) вересня. С. 1-3 ; № 37. 9 (22) вересня. С. 1-4; № 38. 10 (29) вересня. С. 1-2.

[В статтях порушені проблеми українського національного відродження, розвитку української мови, культурно-освітнього руху, боротьби проти імперської політики царизму щодо українського та інших народів].

13. Вільхівський Б. [Б. Грінченко]. Перед столітньою річницею // Буковина. 1892. № 23. 5 (17) червня. С. 2-3.

[Стаття присвячена столітній річниці нової української літератури від першого видання «Енеїди» 1798 року].

14. Вільхівський Б. [Б. Грінченко]. Дещо про вкраїнські видання // Буковина. 1892. № 37. 11 (23) вересня. С. 1-4.

[У статті повідомляється про заборону цензурою українських творів не за їхній зміст, а за те, що вони українські].

15. Кониський О. Вироби селянок з Поділля на виставі в Чикаго // Буковина. 1892. № 42. 12 (24) лютого. С. 4.

[У статті-дописі йдеться про виставку виробів українського селянства, яка відбулася 1892 року в Чикаго].

16. Крамаренко М. З України // Буковина. 1892. № 22. 29 травня (10 червня) С. 1–3.

[Стаття про роль галицьких часописів на українських землях].

17. Крамаренко М. З України // Буковина. 1892. № 42. 16 (28) жовтня. С. 2–3.

[Допис про красномовність і правдивість публікацій вміщених в газеті «Буковина»].

18. О. В. [Онопрій Василенко]. З України // Буковина. 1892. № 10. 6 (18) березня. С. 3–4.

[У статті йшлося про заклик народу до просвіти і духовного відродження: «Доки є своя преса, так життя народне і своєрідні ідеї не стоять...»].

19. Попович О. У відповідь д. Н. Шкурганови на його статтю «Преважна справа. Audiatur et altera pars» // Буковина. 1892. № 21. 22 травня (3 червня). С. 1–4.

[У дописі проводиться огляд і порівняння фонетичного правопису української мови з етимологічним].

20. Православний учитель-Русин. З села [Рубрика] // Буковина. 1892. № 31. 31 липня (12 серпня). С. 3.

[Стаття про румунізацію народних шкіл в Чернівцях].

21. Свідома Русинка. Жіноча справа в раді державній // Буковина. 1892. № 6. 17 (19) лютого. С. 1–3.

[Стаття про петицію Н. Кобринської і Є. Ярошинської в якій йдеться про надання дозволу вступу жінкам до університетів і заснування бодай однієї жіночої гімназії].

22. Сиротюк М. З рускої Молдовиці // Буковина. 1892. № 32. 7 (19) серпня. С. 2.

[У статті йшлося про зневажливе ставлення румунізаторів до українського учителя].

23. Степовик І. З України // Буковина. 1892. № 20. 15 (27) травня. С. 3–4.

[В статті висвітлюється головне завдання патріота – знайти правильний підхід до кожної людини і пробудити в ній любов до українського].

24. Степовик І. З Тарасової могили // Буковина. 1892. № 32. 7 (19) серпня. С. 1–3.

[В статті йшлося про могилу Тараса Шевченка, яку вже ніхто не доглядає, і про безсоромність інтелігенції, яка їздить на гору бенкетувати].

25. Сьвідок. З Кіцманя// Буковина. 1892. № 9. 28 лютого (11 березня). С. 2.

[Стаття про зібрання шкільної краєвої ради, де обговорювались питання про розширення народних шкіл для дівчат і хлопців].

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

26. [Б. а.] Розправа О. Колесси з «Українськими народними піснями в поемах Богдана Залеського» // Буковина. 1892. № 6. 7 (19) лютого. С. 3.

[Інформація про дослідження О. Колесси «Українські народні пісні в поемах Богдана Залеського», вміщена у рубриці «Науковий кружок»].

27. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 8. 21 лютого (4 березня). С.4

[Про нові книги видавничої серії «Ілюстративна бібліотека для молодѣжи мѣщанъ и селянъ». Вихід першої книжки з публікаціями В. Малинича, О. Пчілки, В. Чайченка, П. Голоти та декількох публікацій для дітей].

28. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 18. 1 (13) травня. С. 4.

[Інформація про вихід нової книги видавничої серії «Ілюстративна бібліотека для молодѣжи мѣщанъ и селянъ». Про другу і третю книжку з публікаціями Л. Глібова, О. Пчілки, Ом. Поповича, П. Мирного, В. Сухоноса, І. Спілки].

29. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 20. 15 (27) травня. С. 4.

[Про вихід нової книги видавничої серії «Бібліотека для молодѣжи». Про четверту книжку з публікаціями М. Коцюбинського, П. Мирного, І. Спілки, В. Сухоноса, П. Чубинського].

30. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 23. 5 (17) червня. С. 4.

[Про нову книгу видавничої серії «Бібліотека для молодѣжи». Про п'яту книжку з публікаціями: В. Чайченка, О.Поповича, І. Спілки].

31. [Б. а.] Концерт // Буковина. 1892. № 24. 12 (24) червня. С. 3–4.

[Захід, присвячений пам'яті Т. Шевченка, М. Шашкевича, Ю. Федьковича].

32. [Б. а.] Читанка для шкіл народних // Буковина. 1892. № 25. 19 червня (1 липня). С. 4.

[Інформаційна замітка про вихід першої частини читанки, яку уклав Ом. Попович].

33. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 31. 31 липня (12 серпня). С. 4.

[Про вихід шостої книжечки видавничої серії «Бібліотека для молодіжи». З публікаціями В. Чайченка, П. Мирного, О.Поповича, І. Спілки, П. Зінківського].

34. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1892. № 35. 28 серпня (9 вересня). С. 4.

[Про вихід сьомої книжечки видавничої серії «Бібліотека для молодіжи». З публікаціями О. Поповича, І. Спілки, В. Чайченка].

35. [Б. а.] З театральної замітки // Буковина. 1892. № 38. 17 (30) вересня. С. 2.

[Інформаційна замітка про приїзд «руського» театру зі Львова до Кіцманя та постановку у цьому містечку кількох п'єс: «Барон циганський», «Пані молода з Боснії», «Гаспароне», «Запорожець за Дунаєм»].

1893 рік

ПОЕЗІЯ

36. Сивенький В. [В. Самійленко]. Сон // Буковина. 1893. № 41. 8 (20) жовтня. С. 2.

[Ліричний вірш. Про пригноблений люд, який живе за законами тогочасної влади без права на самостійне життя].

37. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Жаби та сонце // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С.1–2.

[Байка. Війна жаб з Сонцем, яке сушило їхнє болото].

38. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Своя хата // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С. 1.

[Байка. Про Хитайленка Мусія, який залишився без хати і без права на щасливе життя, пішовши добровільно наймитувати до пана у пошуках кращого існування].

39. Чайченко В. [Б. Грінченко]. Химчині співи // Буковина. 1893. № 14. 2 (14) квітня. С. 1.

[Байка. Про поганий голос Химки, який надокучив усім сусідам].

ПРОЗА

40. Бондаришин Т. [Т. Бордуляк]. СабетаСебі // Буковина. 1893. № 27. 2 (14) липня. С. 1–2.

[Народна казка. Розповідь про обдуреного Сабетою Себі єврея Мошка, який почав вважати себе великим паном і за цю зухвалість був покараний].

41. Брет-Гарт. Міггльс // Буковина. 1893. № 39. 24 вересня (6 жовтня). С.1–4; № 40. 1 (13) жовтня. С. 1–3.

[Оповідання. Переклав з англійської на українську В. Чайченко. Розповідь про дівчину Міггльс, яка прихистила у себе подорожніх. Історія її життя, яке вона повністю присвятила хворому Джіму].

42. Кониський О. Фотографії сучасного життя // Буковина. 1893. № 33. 13 (25) серпня. С. 1–3; № 34. 20 серпня (1 вересня) С.1–2; № 35. 27 серпня (8 вересня). С. 1–2.

[Оповідання. Про минувшину, яка постійно нагадує про себе Мирону Зайденку. Перед очима героя твору спливають події несправедливо набутого майна і згадки про обдурювання ним інших людей заради власної вигоди].

43. Школиченко М. [М. Кононенко]. Андрій Бобиль // Буковина. 1893. № 48. 26 листопада (8 грудня). С. 1–2 ; № 49. 3 (15) грудня. С. 1–3 ; № 50. 10 (22) грудня. С. 1–2; № 51. 17 (29) грудня. С. 1–3.

[Оповідання. Зображення складності людських стосунків, які виражені через історію нещасливого кохання. Закоханість Андрія та Пилипа в Ганну. Вибір Ганни на користь Андрія, їхнє одруження. Страждання знівченого коханням Пилипа].

ПУБЛІЦИСТИКА

44. [Б. а.] Чому ми жадаєм рускої гімназії // Буковина. 1893. № 4. 22 січня (3 лютого). С. 1.

[Стаття в якій автор закликає до відкриття української гімназії у Чернівцях через нерозуміння українських дітей німецької мови у школах].

45. [Б. а.] Словарь російсько-український // Буковина. 1893. № 15. 9 (21) квітня. С. 1–4; № 16. 16 (28) квітня. С. 1–3; № 17. 23 квітня (5 травня). С. 1–3; № 19. 7 (19) травня. С. 1–2.

[Замітка професора Ст. Смаль-Стоцького про «Словарь російсько-український», який зібрали і упорядкували М. Уманець і А. Спілка].

46. [Б. а.] Головні збори тов. «Руська бесіда» // Буковина. 1893. № 24. 11 (23) червня. С.1–3.

[В статті йшлося про збори товариства «Руська Бесіда» на яких приймалися рішення про те, що кожний «русин» повинен бути членом «Руської Ради» і притягувати до цього товариства інших «русинів»].

47. [Б. а.] Фонетика а етімольогія // Буковина. 1893. № 31. 30 липня (11 серпня). С. 2–3.

[В статті повідомляється про стан руської правописної науки в Сіретському повіті].

48. Драгоманов М. В справі розвитку української літератури // Буковина. 1893. № 20. 14 (26) травня. С. 1–2; № 21. 21 травня (2 червня). С.1–2; № 22. 28 травня (9 червня). С. 1–2; № 24. 11 (23) червня. С. 1–3 ; № 25. 18 червня (30 червня). С. 1–2.

[Відповідь П. Вартовому, де М. Драгоманов розкриває своє бачення щодо умов розвитку живої української мови].

49. Драгоманов М. З поводу XVI-го «Листу» д. Вартового // Буковина. 1893. № 41. 8 (20) жовтня. С. 2–4; №42. 15 (27) жовтня. С. 1–2 ; № 43. 22 жовтня (3 листопада). С. 1–3.

[Відповідь М. Драгоманова на останній лист П. Вартового, де М. Драгоманов виправив його дрібні неточності].

50. М. Куди нам іти // Буковина. 1893. № 30. 23 липня (4 серпня). С. 1–2.

[Стаття про самосвідомість, яка є єдиним спасінням народу в теперішню лиху годину. Заклик до читання книжок, відкриття шкіл і читалень].

51. М. Погляд бувшого москвофіла на наші справи // Буковина. 1893. № 32. 6 (18) серпня. С. 2–3; № 33. 13 (25) серпня. С. 1–2; № 34. 20 серпня (1 вересня). С. 2–3; № 35. 27 серпня (8 вересня). С. 2–3.

[У статті проводиться загальний огляд стану рідної мови і української літератури серед народу, заклик любити і навчатися українському].

52. Остап з Великого хутора [І. Спілка]. Колись і тепер // Буковина. 1893. № 7. 12 (24) лютого. С. 1–3.

[Стаття про стан Полтавської губернії. Брехня російської преси, що губернія не потребує допомоги, значне погіршення справ].

53. Попович Ом. Руське шкільництво на Буковині // Буковина. 1893. № 32. 6 (18) серпня. С. 1–2.

[Стаття про фанатичність румунізаторів, які намагаються всіма силами знецінити українську мову у школах].

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

54. [Б. а.] Загальний збір товариства «Руська Бесіда». // Буковина. 1893. № 8. 19 лютого (3 березня). С. 3–4.

[Інформаційна замітка про збір товариства «Руська Бесіда», де обговорювалися питання поширення книжок і про освіту загалом].

55. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1893. № 9. 26 лютого (10 березня). С. 4.

[Інформаційна рубрика про вихід книги М. Драгоманова під назвою – «Заб'їл'їжки в'їрху славянскит'ї релєгиозни и етически легенди. І. Божисто правосудне»].

56. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1893. № 10. 5 (12) березня. С. 4

[Про вихід восьмої, дев'ятої книжечки видавничої серії «Бібліотека для молод'їжи» з публікаціями: О. Поповича, І. П. Голоти, В. Чайченка].

57. [Б. а.] Нові книжки [Рубрика] // Буковина. 1893. № 11. 12 (24) березня. С. 4.

[Про нові книги видавничої серії «Ілюстративна бібліотека для молод'їжи м'їщан'ї и селян'ї». Вихід десятої, одинадцятої, дванадцятої книжки з публікаціями П. Голоти, В. Чайченка, Я. Зубрицької].

58. [Б. а.] Наука, штука і література [Рубрика] // Буковина. 1893. №22. 28 травня (9 червня). С. 4.

[Інформаційна рубрика про вихід XV-го тому О. Барвінського, який містить в собі VIII-ий том монографій М. Костомарова «Руїну»].

АНОТАЦІЯ

Реус А. І. Література і мистецтво на сторінках газети «Буковина» 1892–1893 рр.

Дипломне дослідження присвячене висвітленню ролі чернівецької газети «Буковина» у популяризації української літератури (поезії, прози), літературно-критичних, мистецьких матеріалів, публіцистики, опублікованих на шпальтах часопису в 1892–1893 роках.

Увага акцентована на тематику, проблематику, ідейне спрямування творів. Визначено роль «Буковини», як першого народовського видання в краї, яке через оприлюднені матеріали сприяло соборності українських земель і водночас консолідації національного письменства в умовах роз'єднаності та бездержавності.

Ключові слова: «Буковина», газета, поезія, проза, публіцистика, літературна дискусія.

SUMMARY

Reus A. I. Literature and art in the pages of the newspaper «Bukovyna» 1892-1893.

The diploma research is devoted to the role of Chernivtsi newspaper "Bukovyna" in the popularization of Ukrainian literature (poetry, prose), literary criticism, art materials, journalism, published in the magazine in 1892-1893.

Attention is focused on the subject matter, issues, ideological direction of the works. The role of «Bukovyna» was determined as the first popular publication in the region, which through the published materials contributed to the unity of the Ukrainian lands and at the same time the consolidation of national literature in conditions of disunity and statelessness.

Key words: «Bukovyna», newspaper, poetry, prose, publicist, literary discussion.